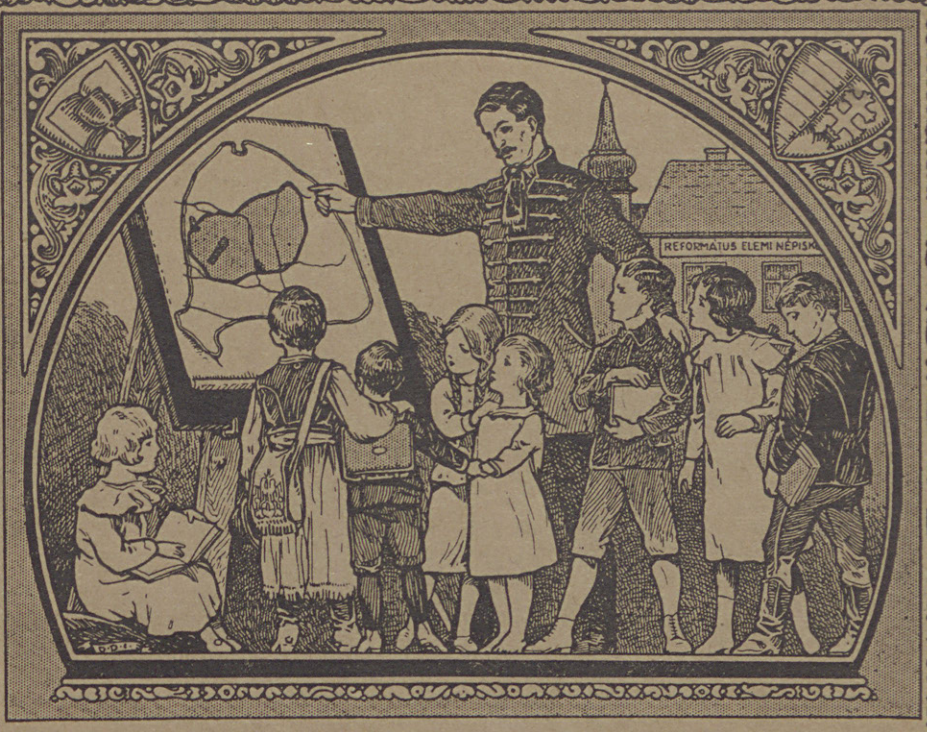
977567

ÚTMUTATÓ-KÖNYV

AZ ÁBÉCE ÉS OLVASÓKÖNYV-HÖZ

dtn. I 3/1927 4.

ÍRTA

LIGÁRT MIHÁLY

DEBRECZEN SZ. KIR. VÁROS MUZEUMA 1905

BOLTI ÁRA 3 PENGŐ 20 FILLÉR

Darabos D. István grafikusművész rajzaival

Kapható a kiadótulajdonos: Debreczen sz. kir. város és a tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalatánál, továbbá a főbizományosoknál: „Méliusz" könyvkereskedés Debreczen, Bethlen-könyvkereskedés Budapest, Kálvin-tér 8. szám, Ref. főiskolai könyvkereskedés Sárospatak, Ref. főiskolai könyvnyomda Pápa.

Debreceni Egyetem
Egyetemi és Nemzeti Könyvtár
0 000013 457327

ÚTMUTATÓ-KÖNYV

AZ ÁBÉCE ÉS OLVASÓKÖNYV-HÖZ.

✷

ÍRTA

LIGÁRT MIHÁLY

A BUDAPESTI ÁLL. TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZET NYUG. TANÁRA
ÉS GYAKORLÓ-ISKOLAI TANÍTÓJA.

dtw. I 3/1927 4.

Kapható a kiadótulajdonos: Debrecen szab. kir. város és a tiszántuli református egyházkerület könyvnyomda-vállalatánál, továbbá a főbizományosoknál: „Méliusz" könyvkereskedés Debrecen, Bethlen-könyvkereskedés Budapest, Kálvin-tér 8. sz., Ref. főiskolai könyvkereskedés Sárospatak, Ref. főiskolai könyvnyomda Pápa.

977567

Előszó.

Míg a gyermek 6-ik életévét be nem töltötte, s iskolába nem került, élete csupa öröm, csupa boldogság. Az élet terhét, annak szenvedéseit addig még a legszegényebb család gyermekei sem ismerik. Az iskolakötelezettség beálltával azonban megváltozik minden, mert megkezdődik a való élet komoly munkája. A munka erőfogyasztás, az erőfogyasztás pedig gyengülés, pusztulás.

A gyermek 6 éves korában iskolaköteles. Ez még a pedagógusok nagyrésze előtt is azt jelenti, hogy most már vége a játéknak. Milyen rettenetes állapotba jut az a kis gyermek, mikor eszét, kezét békóba verjük, s kényszerítjük, hogy úgy gondolkozzék, úgy cselekedjék, amint azt más kívánja. Hímporától fosztjuk meg a virágról-virága röpködő pillangó szárnyait.

A szülei ház, vagy ovoda — ahol van — és iskola között legtöbb esetben olyan ür támad, amelyet áthídalni alig vagyunk képesek, s amely a gyermeket állandóan elnyeléssel fenyegeti. Hogyne, mikor elszakad az ő kedves játékától, mikor az ostort, a babát könyv, irón váltja fel, és megkezdődik a szenvedés.

Aki 6—7 éves gyermek tanításával foglalkozik, vagy foglalkozott, tapasztalhatta, hogy az írás és olvasás elsajátítása mennyi fáradsággal és mennyi nehézséggel jár. Tapasztalhatta az is, hogy milyen kínokat áll ki a gyermek, míg ahogy úgy, írni és olvasni megtanul. Ha az iskolába járók statisztikáját az írni és olvasni tudókéval összevetjük, arra a szomorú tapasztalatra jutunk, hogy az iskolába járók igen tetetemes %-a nem tanult meg írni és olvasni.

Sokan ennek a sajnálatos jelenségnek az okát a gyermekben keresik. De vannak olyanok, akik a sikertelenségért a tanítót kárhoztatják, pedig talán sem az egyik, sem a másik nem oka.

Némelyek az írás és olvasás kapcsolatban való tanítását vetik okul, mert — szerintük — ez sok, ezt a gyermek egyszerre nem bírja meg. A sikertelenségnek egyik sem oka, hanem oka *az a mód*, amelyet az írás és olvasás tanításánál követünk.

Évek hosszú sora óta foglalkozom 6—7 éves gyermekekkel, s azt tapasztaltam, hogy még a korlátoltabb, sőt a terhelt gyermeket is sok mindenfélére megtaníthatjuk, ha a tanításnál követett eljárásunk olyan, hogy a gyermek előtt a tárgyat érdekessé, könnyűvé és kedvesebbé tudjuk tenni. Ezt pedig csak úgy érhetjük el, ha — mellőzve a tudományoskodást, s a túlságos mesterkéltséget, mely sokszor a dolog kárára van — leszállunk a gyermekhez, és *az ő életéből merítjük az anyagot*, innen vesszük a szemléltetésre szánt dolgokat.

A gyermek hangot először a környezetétől hall. A környezetben vannak a család tagjai; ezeknek a hangjait ismeri föl először. Azután fokozatosan hallja a kutya, macska, tehén, tyúk, lúd stb. hangját. Csakhamar figyelmessé lesz a tárgyak hangjaira is. Ezekre a hangokra kell a gyermek figyelmét irányítani, ezeket kell tudatossá tenni, s rávezetni, hogy ezeknek a hangoknak a helyes összetevéséből keletkeznek a szók.

Az egyes hangok keletkezésénél a személyek, vagy dolgok bizonyos állapotban, bizonyos körülmények között vannak. Ezeket kell a gyermek elé állítani a célból, hogy a dolgok helyzetéből azonnal következtessen a kiadott hangra. Így fölösleges hangokat kerestetnünk, *első pillanatra utánozza a gyermek a természeti hangokat.* Ez azonban a dolognak csak a könnyebb része. A nehezebb az, hogy *a szükséges hangot adó tárgy alakja, vagy alakjai mutassák a hangnak dologi képét is.* Így a gyermek hallja a hangot, s annak a hangnak a dologi képét is maga előtt látja. A hangot keresni és kerestetni így nem kell, de nem kell bíbelődnünk a helyes formakép elsajátításával sem, mert a dologképből a gyermek maga is átmegy a formaképre. A hangok összeolvasása is könnyű, mert ha pl. az *i*, *u*-t már ismerik, és új anyagul ismertetjük az *r*-t, nem kell egyéb, mint leírni az *i*-t s mellé rajzolni a kis kutyát: a gyermek ezt elolvassa, csak arra kell figyelmeztetni, hogy a kutya képe helyett annak hangját mondja. Ebből azután, minthogy a dologkép csaknem azonos a formaképpel, könnyen átmegy az összeolvasásra.

Természetes dolog, hogy első fokon mindig a nyomtatott alak ismertetendő, ez könnyebb, s ebből minden nehézség nélkül alakíthatjuk az írott képet.

Az újabb írás-olvasási módok odáig elmennek, hogy a hangokat természeti tárgyak hangjait utánoztatva akarják felismerni, s ez egyik-másik esetben sikerül is, de itt azután meg is állapodnak, és éppen ott nem mennek a gyermeknek segítségére, ahol

erre a legnagyobb szükség volna. Az én eljárásom szerint a tanítás a legkönnyebb és legtermészetesebb.

Az egész eljárás egy-egy mesébe foglalt életképből indul ki. Minden betű ismertetésénél akként állítom össze az életképeket, hogy az ott folyó cselekvések közben létrejön a kívánt hang. Ezt a hangot a kép első pillanatra fölidézi. De nemcsak a hangot idézi föl, hanem a képen levő alakok mutatják a hang dologképét, amely ott vedlik át formaképpé, s adja a betűalakot.

Az írási előgyakorlatok eddig pusztán vonalak rajzolásából állottak. Rajzoltattunk a gyermekekkel különböző irányú egyenes és görbe vonalakat. Némelykor rajzoltak tárgyakat is, de mindig a tanító rajza után, tehát pusztán másolás volt az egész, ez pedig értéktelen. Én ezt teljesen mellőzöm. Rajzoltatok természet után oly tárgyakat, melyeknek körvonalai az egyes betűalakokat mutatják. Ezt a részt szoros kapcsolatba hoztam a rajzolással, amennyiben ezek a rajzolandó természeti tárgyak a rajznál is előfordulnak.

Az előgyakorlatoknál nem helyes az az eljárás, hogy pl. a hangoztatásnál hangsorokat alkossunk, s néhány órán túl essünk a hangoztatási és írási előgyakorlatokon. Az előgyakorlatokat én az írás és olvasás alapjának tartom. Ha ez az alap nem jó, ingatag: arra nem építhetünk. S éppen ezért én minden hangot külön-külön hangoztatok, s a majdan ismertetendő betűalakokat e tárgyak körvonalain már itt megcsináltatom, úgy hogy mikor a hangoztatási és írási előgyakorlatokat elvégeztem, a gyermek minden hangot ismer.

Útmutató könyvem három részből áll. Az első részben vannak a hangoztatási és írási előgyakorlatok. Itt minden egyes betű előtt egy-egy életkép van, amely képek egyes alakjai adják cselekvés közben az érzékeltetésre felvett hangot, s mutatják a hang képét: a betűt.

Ezek a képek a gyermek ABC-jében is ott vannak. Itt a szerepük kettős, 1-ször a kép az olvasás tanításánál az első pillanatra felidézi a gyermeknél azt a hangot, amelyet az előgyakorlatoknál hozzákötöttem; 2-szor a képek egyik-másik alakján világosan látható a hang nyomtatott képe, s a betű formaképének kialakulása. Ezek a képek megbecsülhetetlen szolgálatot tesznek az írásnál és olvasásnál.

Az Útmutató könyvben a képek szerepe az, hogy a tanítót tájékoztassa a hang keletkezését illetőleg, s útmutatóul szolgáljon a betűalakok kiformálódásához.

A képekhez fűzött mesék egyrészt lekötik a gyermek figyelmét, s a tárgy iránt való érdeklődését állandóan fenntartják, más-

részt erkölcsi szempontból is jó hatással vannak a gyermek lelkületének kialakulására.

Az egyes gyakorlatok után látható rajzok mind tárgyakat ábrázolnak, amelyeket vagy készen ad a tanító a gyermek elé, vagy velök csináltat meg. Ezeknek csak egy része rajzolandó az előgyakorlatoknál.

A II-ik részben van a tulajdonképpeni írás és olvasás. Itt, az előgyakorlatoknál elvégzett előismeretekre támaszkodva vezetem a tanítást, és nem származtatok, mert az *i*-nek az *r*-hez semmi köze, ez abból soha nem származhatik, mert sem hangja, sem alakja egymáshoz nem hasonlít.

A III-ik részben a betűk nagy alakjának ismertetésére adok mintát.

A gyermek, mikor a nagy betűkhöz jutott, már könnyen, s készséggel ír és olvas, s így a nagy betűk ismertetését a leírt minta szerint nehézség nélkül végezhetjük.

Az előgyakorlatra 6, a kis betűk ismertetésére 12, a nagy betűk ismertetésére pedig 6, összesen 24 hetet szántam. A többi idő az olvasásban való gyakorlásra fordítandó.

Hogy eljárási módom mindenki plausibilisnek tartsa, célravezetőnek vélem, ha röviden áttekintek az írás-olvasás tanítás történetén, s a különböző — főleg az utóbbi időben elterjedt — tanítási módokat ismertetem, és az enyémmel egybevetem.

A mi írásunk *hangírás*, azaz minden hangnak külön jele van. Ez írás a legnagyobb valószínűség szerint a *képírásból* fejlődött, amelynél lefestették, lerajzolták annak a tárgynak a képét, amelyről írni akartak. Később a rajzolt, festett kép már nem a szót jelentette, hanem csupán azt a hangot, amellyel az illető szó kezdődött. Az egyiptomiaknál pl. *achom* szó jelentette a sast. Ha tehát az „a" hangot akarták leírni, rajzoltak egy „achomot" (sast). Ennek az achomnak a képe jelentette az „a" hangot, amely képből fejlődött ki idővel az **A** és **a**-betű.

Láthatjuk tehát, hogy már az ókoriak a hang képét, a betűt annak a tárgynak az alakjából (képéből) származtatták, amely tárgy nevének kezdő hangzója volt az illető hang.

Az egyiptomi írást a görögök és rómaiak a főniciaiak útján tanulták el. Mi pedig olasz hittérítőktől, vagy azoktól a szlávoktól vettük át a latin írást, akik Pannoniában laktak. Ennekelőtte a mi írásunk rovás volt, melynek jeleit őseink fába rótták.

Az írás-olvasás minél sikeresebb tanítása kezdettől fogva igen-

igen nehéz feladat volt. Nem csoda, ha e problémával az idők folyamán állandóan foglalkoztak.

A fejlődés útján haladva, a lényeges eljárási módok közül elsőnek említhetjük a *betűztető eljárást*, amely nálunk — dacára, hogy már a XIX. század elején Bajorországban a hangoztató módszert használták — körül-belől a 60-as évekig divatban volt. E tanítási módnál megtanították a gyermekekkel az összes betűket *névszerint* (á, bé, cé, dé stb.) és azután kezdték a betűket szavakba foglalni, pl. ká+a+pé=kap.

Mikor már így jól tudtak olvasni, kezdték az írástanítást, mely akként történt, hogy a tanító a gyermeknek ceruzával *előírta* a betűt, a szavakat, a gyermek pedig tintával utána írta; vagy egyszerűen a tanító megfogta a gyermek kezét és vezette. Látható, hogy ennél az eljárási módnál milyen óriási nehézségekkel kellett a kis gyermeknek megküzdeni. Megtanulta az összes betűket névszerint, majd az írott betűalakokat minden segítőkapcsolat nélkül. Mikor pedig szavakká kezdte a betűket fűzni, valóságos kínszenvedéssé vált reá nézve a tanulás, mivel a hangot a *betűnevétől absztrahálnia* kellett. (A ká-tól absztrahálja a k-t stb.)

Mindaddig uralkodott e lelket ölő eljárás, míg Stephani H. dr. *a hangoztató eljárást fel nem találta*. 1804-ben megjelent munkájában azt fejtegeti, hogy az olvasáshoz csak a *hangra* és a *jelre* van szükség, a *név* fölösleges. Tehát csak a hangokat (b' d', k' stb.) és jelüket kell megtanulni, a nevüket (bé, cé, dé) pedig nem. A hangoztató eljárás is elválasztja az olvasás tanítását az írástól. Előbb a betűket *hangzásuk* szerint tanulják a gyermekek, s már a második betűtől kezdve szótagokká, szavakká kapcsolják. Miután így olvasni megtanultak, kezdődik az írástanítás.

Stephani eljárása igen nagy haladást jelent az írás-olvasás tanításában, s a tökéletesítés egy további mozzanata az volt, midőn az olvasás tanítását az írás simultán (egyidejű) tanításával kapcsolták össze. E tanítási módnak, melyet *írva-olvasási* eljárásnak neveznek Gráser János volt egyik legkiválóbb képviselője. Itt a gyermekek a betűket hangzásuk szerint tanulják, *s nyomban le is írják*, szótagokká, szavakká kapcsolva olvassák és írják.

Különösen Németországban terjedt el *Jacotot* (olv. Zsakotó) *József analitikus* tanítási módja, ki a gyermekekkel egyes mondatokat tanított meg. E mondatokat analizálta a *betűig*, s azok írását is nyomban tanította. Követői már csak szavakat analizáltak. Ezek az úgynevezett *normál szavak*.

A normál szavak szerint való eljárás nálunk egyáltalán nem vert gyökeret. Annál szélesebb körben terjedt el hazánkban a francia Grosselin (olv. Groszlén) *fonomimikai* eljárási módja.

Érdekes, hogy épp akkor, amikor hazájában: Franciaországban ez eljárási módból *kiábrándultak*, nálunk sokan szinte egyedül üdvözítő tanítási módnak hirdetik.

Hogy ezt az eljárási módot objectív értékelhessük, vizsgáljuk meg kiválóságait és hibáit, és így mérlegeljük hasznavehetőségét.

Grosselin e tanítási módot először a *siketnéma* gyermekek tanításánál használta. Ő, midőn az a betűt ismertette, azt az „*alvás*" szóval kapcsolatban végezte. A gyermekek *mozdulatokkal* (mimika) utánozzák az alvást. Így az a hangot és jelét az alváshoz (tárgyakhoz, cselekvésekhez) kapcsolja, miáltal az olvasás tanítását könnyebben végzi.

Ez eljárási módról dr. Weszely Ödön, egyetemi tanár a következőképpen ír:

„A fonomimika nem új módszer, hanem csak új fogásokkal való megkönnyítése a tanításnak."

„A fonomimika most, mikor hazájában: Franciaországban már *nem oly népszerű*, nálunk nagyon elterjedt."

„A fonomimikát nem szabad módszernek tekinteni, hanem csak az írás-olvasás-tanítás élénkítő eszközéül...

Ily eszközökről régebben is gondoskodott az ügyes tanító.")

Nem említve azokat a kevésbbé lényeges (eszthetikai stb. kifogásokat, melyek ezen eljárási mód ellen emelhetők, csupán azokat a *pszichikai okokat* fogom ismertetni, melyek ez eljárás értékét minden szakember előtt a *kellő nivóra* szállítják le. Nem kell egyebet tennünk, mint e tanítási eljárás alkalmával a lelki történés útjait nyomon követni.

Hogy e módnál valami nagy hiba van, érzi az *elemi iskolai tanító, midőn az írást nem képes az olvasással simultan tanítani;* érzi a tanuló talán egész életén keresztül, az írása kapkodó bizonytalan; érzi a középiskolai tanár, midőn megállapítja, hogy a fonomimika szerint írni-olvasni tanult tanítványainak nagy %-a mennyire küzd az írással. Ezek megállapított, s könnyen tapasztalható tények.

A hiba végső forrását azonban megtaláljuk, ha a gyermek lelkében végbemenő jelenségeket vizsgáljuk meg az alatt az idő alatt, míg ezen eljárási mód szerint írni-olvasni tanul.

Ha valaki bármely középfokú *pszichologiát* fellapoz, ott találja a következőket:

*„Ha *á* és *b* képzet között már van associáció, ez a körülmény megnehezíti egy másik, *á* és *c* közötti associáció létrejöttét, vagyis az utóbbi számára **associációs gátlás** áll fönn."

„Ha *á* képzet *b*-vel van associálva, akkor már a *c*-vel való associációja gátolva van. De, ha *á*-nak mégis sikerül *b*-vel is, meg *c*-vel is associálódnia, akkor *a reprodukció* alkalmával *b* is, meg *c* is felidéződni törekszik, s így egymás felújítását *gátolják*. Ez a **reproduktiv** gátlás jelensége".

A fonomimikai eljárásnál a gyermek hangoztatja, látja a betűt, s egyidejűleg mimikázik. (Pl. kézmozgásokat végez az *n*-nél a fül körül.) Ennek következménye, hogy a megfelelő ingerek eljutnak a hallási, látási, a beszédszervek és a kézmozgató idegek középpontjaiba, s ott megfelelő *dispositiókat* hagynak hátra, melyek, ha működésbe jönnek, a megfelelő képzettartalom lelkünkben felmerül.

Az egyidőben, illetve egymásután szerzett *képzetdispositiók* oly szorosan kapcsolódnak (associálódnak), hogy egyik felelevenedése a másikat is működésbe hozza. Az akcióba lépő képzetdispositiók, minthogy egyidejűleg és egymás után vésődtek be, a *legszorosabb associációba kerültek*, s így a nekik megfelelő képzettartalmak *együttesen* (simultán) jelennek meg, idéződnek fel a tudatban.

A fonomimikai módnál a bevésés közel *maximális intenzitású*, amennyiben a gyermekek fantáziáját, játékos kedvét foglalkoztatja, aktivitásának tért enged. A gyermek jó kedvvel tanul, érdeklődése, figyelme felkeltődik. Tekintve, hogy a nagyszámú ismétlések még *növelik* a bevésés erejét, nyilvánvaló, hogy ez az eljárási mód *a legszorosabb associációkat létesíti* az említett képzetdispositiók között. Minthogy továbbá a *felidézés* (reprodukció) elsősorban a bevésés és az associáció-alkotás függvénye : a bevésés körülményei a felidézést is determinálják. A bevésés és az associációk erejéből következtetve, a fonomimikai módnál *a felidézés is igen nagy biztonságú*. — E megállapítások a gyakorlatban azt jelentik, hogy a betű hangja, alakja és a kézmozdulat (mimika) egymást *kölcsönösen feltétlenül*, a sok gyakorlás folytán — mondhatni — **mechanice** felidézik.

Valóban bámulatos eredmények volnának ezek, ha pusztán olvasás-tanításról volna szó. De éppen *azok a momentumok*, amelyek ennek az eljárásnak az olvasás-tanítás *sikerét fokozzák*, **a legmerevebb gátló akadályul lépnek fel az írástanítás alkalmával.** Sőt, tekintve, hogy káros hatásuk évek hosszú sora alatt is *alig ellensúlyoz-*

* Dr. Korniss Gy. egyet. tanár: Pszichologia.

ható: nem kell csodálkoznunk azon, hogy a fonomimikai mód saját hazájában elveszítette népszerűségét.

Az olvasás tanításánál a fonomimikai eljárás a kéz mozgató idegeinek középpontjában keletkezett képzetdisposiciót (mimikai képzetdisposició) szorosan associálta a betű hallási, látási, s a beszédszervek mozgási képzet-disposicióival, s ha írni akar tanítani, úgy ugyanannak a kéznek egy újabb mozdulatával (amivel a betűt leírja) járó mozgási képzetdisposiciót kellene az előbbi dispositióhoz csatolni. Ami egyszerűen szólva annyit jelent, hogy ugyanazzal a kézzel kellene mimikázni és írni is egyidejűleg. Itt olyan asosociáció gátlásokkal kellene küzdeni, melyet ez eljárás követői is átláttak, s ezért tanítanak előbb olvasni, s csak miután olvasnak a gyermekek, kezdenek az írás tanításához. Tehát **visszaestek az írva-olvastatási eljárás előtti időkre.**

És ha az olvasástanítás után mégis nehezen sikerül az új kézmozdulat (a betűírás) képzetdisposicióját a betű látási, hallási, s a beszédszervek mozgási képzetdisposiciójához kapcsolni, valahányszor írni kezd a gyermek, a betű hallási, látási képzetdispozicióival együtt actióba lépnek a velük egyidejűleg szerzett, s így szorosan associált mimikai képzetdisposiciók is, és jelentkezik a **reprodukciós gátlás,** a gyermek kapkodni kezd, írni és mimikázni akarna egyszerre. Hogy mi lesz ennek az eredménye, azt a mindennapi tapasztalat szomorúan, szemmelláthatólag igazolja.

Ezzel szemben az én eljárásom a természetes, történeti evolució útján halad. Az írva olvastató eljárás előbbvitele ez a természetes történeti fejlődés útján. Ennyiben eljárásom genetikusnak mondható. Én is felhasználom a kis gyermek *játékos kedvét, cselekedni akarását a kellő mértékben.* Maximumra fokozom figyelme érdeklődése erejét, s a szükséges képzetdisposiciók között ez állapotban létesítem és gyakoroltatom az associációkat, melyeket nekem *soha sem kell szétbontanom.*

Tanítási módom szerint a hang látási képe *a tárgy képéből* származik (V. ö. Ókoriak képírása.). *E tárgy adja az ismertetendő hangot,* melyet a gyermekek utánoznak. (V. ö. Hangoztató eljárás.) A hangot adó *tárgyakat rajzolja* a kis gyermek, amelyek tulajdonképpen a nyomtatott betűalakok. Egyidejűleg ezekből alakulnak a legegyszerűbb módon az írott betűalakok. (V. ö. Írva-olv. eljárás.)

A kéz itt *kizárólag az írási mozdulatok szolgálatában áll,* nincsen mimika számára lefoglalva, tehát nehézség nélkül használhatom fel az írási mozdulatok számára. Egész tanításom alatt arra törekszem, hogy állandó, maradandó kölcsönös associációt

hozzak létre a hang hallási, látási képzetdispozicióí, továbbá a beszédszervek mozgási és a betű leírásához szükséges kézmozdulat képzetdispozicióí között. Célomat azon az úton, amelyen haladok, *a legnagyobb könnyűséggel*, úgyszólván játszva érem el. A tanulók *könnyen olvasnak, biztos kézzel írnak*. Eljárásom helyességét a gyakorlat bizonyítja, a pszichikai élet törvényei pedig igazolják.

Végül még egy eljárási móddal kell foglalkoznom, minthogy ez legújabban felütötte a fejét. Ez eljárási mód hirdetői nem hiszem, hogy akként gondolkoznának, hogy ha van *kása* és van *hegy*, miért ne lehetne *kásahegy* is. Egyesítenek ők minden lehetőt, még a lehetetlent is. Hogy ebből a *mixturából* csak *mixtum compositum* alakul, az egész természetes.

Maga az eszme *régibb keletű*. Egyik pedagógusunk jó pár évvel ezelőtt próbálkozott vele. Ez időben erős polemiám volt az illetővel a „Néptanítók Lapjá"-ban. Ezt csupán azért említem, hogy az eszmét illetőleg a **prioritás** *nem az újabbakat illeti meg*. Ez irány követői egyesítik a fonomimikai, jelképes (az én eljárási módom nevezik így.) és írva-olvasási eljárásokat. Minthogy azonban a jelképes is írvaolvastató, ez eljárás tulajdonképpen csak kettőt egyesít: a fonomimikát a jelképessel.

Előbbi fejtegetéseim alapján *evidens*, hogy ez az eljárás még a *fonomimikán is alól marad*. A fonomimikus ugyanis, látva a nehézségeket, előbb megtanít olvasni, s csak azután írni. A **„keverő"** eljárás hívei azonban csak 6—7 betűig olvastatnak, ettől kezdve *olvasnak, írnak, mimikáznak egyszerre*. Van betűismertetés, ahol egyik tárgy képéből alakul a hangkép, de ugyanakkor egy más tárgy adja a hangot, a kéz végzi a mimikát, (kézjel) s ugyanakkor ennek a kéznek írni is kell. Ez eljárás kritikáját bátran rábízhatom mindenkire, kinek csak a legprimitívebb pszichologiai ismerete, s némi tanítási gyakorlata van.

Legvégül ki kell jelentenem, hogy eljárásomat — lévén emberi törekvés — magam sem tartom *abszolut tökéletesnek*, csupán egy *lépésnek* a helyes fejlődés menetében. De hogy a cél, az írni-olvasni tudás, ezen a módon könnyen és maradandóan elérhető, azt állítom, mert ez eljárás évtizedeken át ott forrott ki, ahol a jelszó ez volt:

„Mindeneket megpróbáljatok,
S ami jó, azt megtartsátok": **a gyakorló iskolában.**

I. RÉSZ.

Hangoztatási és írási előgyakorlatok.

A hang észrevetetése. Az egyenes rajzolása álló-, fekvő- és dült helyzetben. Karika, félkarika.

Megjegyzés. Nagyon fontos, hogy az a 6 éves gyermek, akit szüleitől és testvéreitől az iskola naponként hosszabb időre elszakít, az iskolai élettel, az új környezettel mennél előbb megbarátkozzék és érezze, hogy kis társai és tanítója éppenúgy szeretik őt, mint szülei és testvérei. Ezt a tanító úgy érheti el leghamarabb és legbiztosabban, ha az iskolai év elején naponként alkalmat ad arra, hogy a gyermekek az iskola udvarán játszhassanak. A játékokat a tanító irányítja, azokban ő is részt vesz. Játék közben elég alkalom adódik arra, hogy a tyúk, kutya, veréb hangját észrevetesse.

A játékok közé vegye fel a tanító a karikahajtást is. Ezt fiúk, lányok egyaránt játszhatják, és szeretik is játszani.

Karikát és 4—5 cméteres karikahajtó botocskát vesszőből a tanító is csinálhat.

A játék befejeztével a gyermekek a tanterembe mennek, ahol — a játékra támaszkodva — a kitűzött anyag tárgyalása a következő módon történik:

Miféle játékokat (játékot) játszottunk az udvaron, Béla? Játék közben minek a hangját hallottátok? Mondjátok, hogy csiripelt a veréb? (A tanító alkalmas képet mutat.) Aki ezen a képen a verebet fölismeri, az ujját nyujtsa föl! Melyik az, Feri? A veréb képe hogy került erre a papirra? (Lefestették, oda rajzolták.) A karikát is, meg a karikahajtót is le lehet rajzolni. Megpróbáljuk.

Mivel hajtottátok a karikát, Sándor? Gyere ide, Sárika!

Mutasd a karikahajtót! (A tanító a karikahajtót függőleges helyzetben tartja.) Mutasd a karikahajtó felső végét! Húzd az ujjod rajta végig! (Több gyermek csinálja.) Mutassatok mindannyian a karikahajtó felső végére! Húzzátok az újjatokat lefelé addig, amíg az alsó végére nem mutattok! Csináljátok még egyszer! (A tanító a karikahajtót álló helyzetben a táblához szorítja.)

Gyere Feri, fogdd ezt a krétát, és a karikahajtó mellé húzz akkora hosszú vonalat, amekkora a karikahajtó! Mit rajzolt Feri a táblára, Mariska? (Vonalat, vonást, a karikahajtót. Amit mond.) Rajzolj még egyet! (Több gyermek rajzolja.) Ha olyan vonalat rajzolunk, aminő az álló karikahajtó, annak a neve *álló vonal*. Minő vonalat rajzoltatok a táblára, Feri? Álló vonalat.

(A tanító a karikahajtót fekvő helyzetben tartja.) Most is áll a karikahajtó, Mariska? Nem ám, most fekszik. Próbáljuk lerajzolni így is! Húzd végig rajta az ujjod! (Több gyermek csinálja.) A tanító a karikahajtót fekvő helyzetben a táblához szorítja. Húzd végig mellette a krétát, Béla! (A tanító a karikahajtót a táblától elveszi.) Most még egyszer rajzold le!

Az előbb minő vonalat rajzoltunk, Sándor? Mutasd a táblán az álló vonalat! Ha olyan vonalat rajzolunk, mint aminő a fekvő karikahajtó, annak a neve *fekvő vonal*. Mutasd a fekvő vonalat, Pali! Mutasd az állót!

Most a tanító a karikahajtót dülő helyzetben tartja, és az előbbi eljárás szerint rajzoltatja.

Most próbáljuk lerajzolni a karikát! Gyere ide, Feri! Az újjod húzd körül a karikán! Körülhúzza Pali is, Pista is, Juliska is! (A tanító a karikát jobb kézben, a gyermekek felé fordulva, maga elé tartja. Balkeze mutatóújját a karikára illeszti.) Mindenki mutasson az én újjom hegyére! Amerre én húzom az újjom, ti is arra húzzátok! Jobbról-balra, majd balról-jobbra többször körülhúzzák. (A tanító a karikát a táblához szorítja.) Gyere, Mariska, húzd körül többször! Húzza körül Béla! Nézzétek, milyen szép karikát rajzoltak. Rajzoljatok ilyen karikát az újjatokkal a levegőben is!

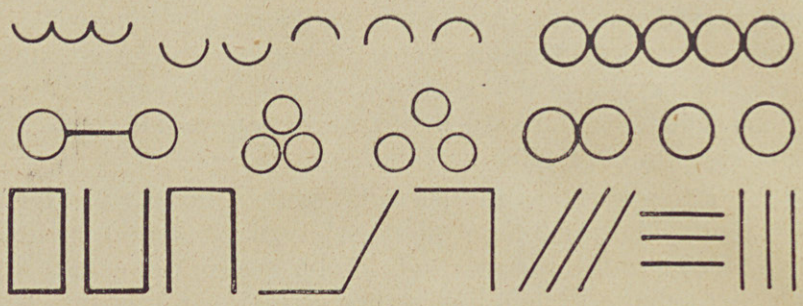
Menj a táblához, Sándor, s rajzolj te is egy karikát! (Több gyermek rajzol.) Most rajzoljunk csak egy fél karikát. Így ni! (A tanító mutatja.)

Gyere, Feri, rajzolj fél karikát! Rajzoljon Laci is, Pali is, Boriska is! A vonalak és karikák rajzolását a nagy táblán gyakorolják.

A következő órán az egyenest különféle helyzetben írónnal az irkába rajzoltatjuk. Rajzoltatunk karikákat, félkarikákat, az egyenesekből és karikákból különféle alakokat.

Azt a vonalközt, ahová a gyermekek rajzolnak, minden tanulónál a tanító jelöli meg.

A tanulók rajza :

Az i, í hangoztatása és alkotó vonalainak ismertetése.

A tanítást megelőző óraközben a tanító 1—2 teljesen érett almát, körtét, vagy más gyümölcsöt az asztalra helyez.

Miket látsz az asztalomon, Juliska? Menj az asztalomhoz, vedd az almát a kezedbe, és nézd meg, nincs-e megütődve, valahol nem puha-e!

Ha valaki az érett almát vagy körtét a fáról lerázza, mi történik azokkal, mikor a földre esnek, Lajos? Jól mondod, megzúzódik. Ha valaki azt akarja, hogy ilyen szép, egészséges almája legyen, hogy kell azt a fáról leszedni? Aki közületek szedett már almát, jelentkezzék. Te, hogy szedted Ilonka? Hát te, Piroska? Kis gyermek ne másszék a fára, csak azt szedje le, amit a földről elér. Egyszer egy leányka, a neve Ilus volt, kiment a kertbe almát szedni. Magával vitte kis testvérét Irént is. Irén még nem tudott beszélni, járni is csak akkor tanult.

Ilus almát szedett, Irént leültette a fa alá. Egy szép piros alma éppen Irén mellé esett. Felvette, felállott és Ilusnak mutogatta. Az Ilus nevét akarta mondani, de nem tudta, csak annyit mondott, hogy i-i, i-i. Melyik hangot mondta Irén az Ilus neve helyett, Feri? (i—i) Mondd te is, Pali! Mondja Béla, Boriska, Juliska is! Mondjátok mindannyian! Mondjátok még egyszer!

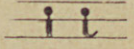
Most még egyszer hangoztatja Béla mindaddig, ameddig én a kezem feltartom. (Hosszú hangoztatás.) Hangoztassa ilyen hosszan Mariska is! Hangoztassuk mindannyian sokáig, hosszan! Most csak olyan rövid ideig hangoztassuk, mint Irén! Hangoztassa röviden, Lajos! Hangoztassa Sárika, Sándor, Pali! Hangoztassa hosszan, Mariska! Hangoztassátok röviden mindannyian! Hangoztassátok hosszan!

Nézzetek a táblára! Mit látsz a táblán, Józsi? (A tábla üres.) Hát most mit látsz a táblán, Pali? (A tanító a táblára egy almát

rajzol.) Minek a képét látod a táblán, Béla ? Hát ezen a papiron ? (Ló, huszár, fiú, leány, stb.) Az alma képe hogy került a táblára, Lenke ? Gyere ide, Sárika ! Állj egyenesen ! Irén is így állott, mikor Ilussal a kertben volt. Az imént mit rajzoltam a táblára, Pali ? Próbáljuk meg, vajjon Sárikát le tudnánk-e rajzolni. A fejét hogy kellene rajzolni, Erzsike ? Így rajzoljuk, nézzetek ide : • Aki a nyakát le tudná rajzolni, jelentkezzék ! Rajzold a nyakát a fejéhez, Pali ! ' Melyik vastagabb, a dereka vagy a nyaka, Józsi ? Rajzold a derekát a nyakához ¡ ! Még mi hiányzik, Gábor ? Menj, rajzold fel a lábát ¡ is ! Hogy rajzoltuk a fejét, Pali ? Minő vonallal rajzoltuk a nyakát, a derekát, a lábát ? Azt mondtam, hogy Irén még nem tudott járni. Sokszor állott és térdepelt. Térdepelj csak erre a székre, Sárika ! Ne félj, nem esel le ! (A térdeplő lehet fiú is.) Rajzoljuk le Sárikát (akit) így, térdepelve ! Gyere Béla, rajzold a fejét ! • Rajzold hozzá a nyakát (') és a derekát ! (¡) De most hogy rajzoljuk a lábát ? Aki a lábát is oda tudja rajzolni, jelentkezzék ! No, Lajos, gyere, rajzold oda ! (¿). Rajzolja le Béla is, Margit is, Sándor is !

Vegyétek elő az irkátokat és az írónotokat ! Az álló és a térdeplő kis lányt abba is belerajzoljuk.

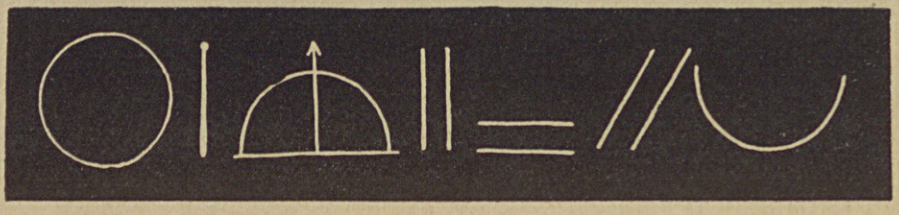
(A tanító a vonalközt megmutatja.) A fejét a felső középvonal fölé rajzolják.

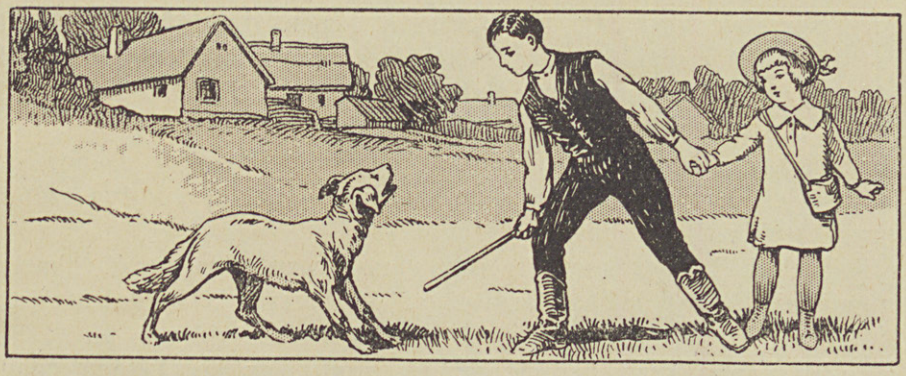
Most az állót is, meg a térdeplőt is úgy fogjuk lerajzolni, hogy nyaka nem lesz. (Így ni : ¡ ¿.) Rajzoljátok úgy, amint én rajzoltam ! Rajzoljátok még egyszer ! Még egyszer !

Melyik hangot mondta Irén az Ilus neve helyett ? Mondjátok az i hangot röviden ! Mondjátok hosszan ! Még egyszer ! Hogy rajzoltuk Sárikát, mikor állott ? Minő vonalakat rajzoltunk, mikor térdepelt ?

Ezeket az alakokat ¡ ¿ és az előző órai vonalakat rajzolja a tanító a táblára, s a tanulók onnan rajzolják le.

Az u, ú hangoztatása és alkotó vonalai.

Melyik hangot mondta Irén, mikor az Ilus nevét akarta mondani, Erzsi? Az i hangot mondjátok hosszan! Hangoztassátok röviden! Gyere, Mariska, rajzold le a térdeplő kislányt!

Hogy is hívták azt a kis lányt, aki a kertben almát szedett, Feri? Az Ilus édes apját István bácsinak hívták. Volt egy fiú testvérük is, annak a neve Imre volt. István bácsi meg a felesége nyáron sokszor kint dolgoztak a mezőn. Ilyenkor csak a három gyermek, meg a Bodri kutya maradt otthon.

Akinek közületek odahaza kutyája van, jelentkezzék! Édes apád miért tartja a kutyát, Iduska? Őrzi a házat. Az ám, a szegény kutya éjjel is ébren van, az udvaron fekszik, vagy járkál, s ha valaki be akar menni, ugat, hogy a gazdája vegye észre. Milyen jó, hűséges állat a kutya! Ne bántsátok, adjatok neki enni, inni, hogy ne éhezzék, ne szomjazzék! Így jobb kedve lesz, jobban vigyáz mindenre!

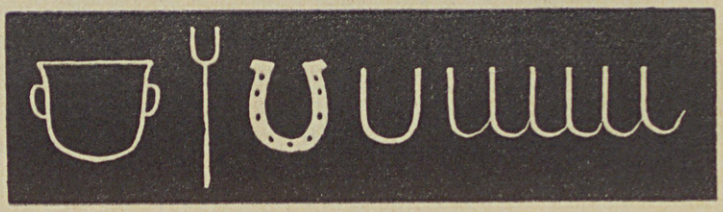
Miért is tartják a kutyát a háznál, Pali? Mit csinál a kutya, ha az udvarra idegen ember jön? Egyszer Imreékhez egy nagyobb fiú és egy kis leány akart bemenni. Még a ház elé sem értek, már Bodri észrevette őket. Hangosan eléjük futott. Vajjon mit csinált a Bodri, Béla? Aki hallotta már a kutya ugatását, jelentkezzék! Melyik hangot mondja a kutya, mikor ugat, Józsi? Mondd ezt a hangot, Feri! Mondja Józsi is, Pali is! Mondjátok mindannyian! Mondjátok még egyszer! Aki az u hangot szépen, tisztán akarja kimondani, annak a száját össze kell csucsorítani. Nyitott szájjal ezt a hangot kimondani nem lehet. Hangoztasd az u hangot, Feri, röviden! Hangoztassátok röviden mindannyian! Még egyszer!

Hangoztasd hosszan, Sándor! Hangoztassátok hosszan mindannyian! Hangoztassátok még egyszer! Még egyszer!

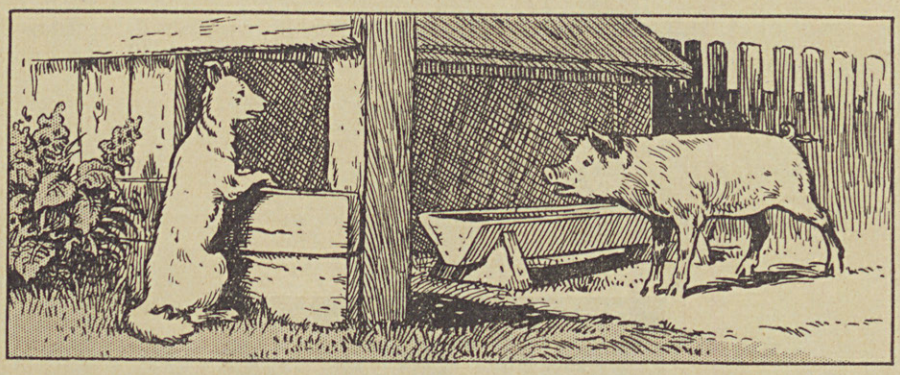
Nézzetek ide! Mit látsz ezen a képen, Lajos? Mit csinál a fiú? Mit csinál a kutya? Nézzétek, hogy kitátotta aszáját! Aki a száját le tudná rajzolni, jelentkezzék! Rajzold le, Pista! Majd én is lerajzolom, talán én szebben le tudom rajzolni. (*U*) Gyere, Laci, rajzolj olyat, mint az enyém! Rajzoljon Gábor is, Ilonka is! Vegyétek elő az írkátokat, rajzoljátok le a kutya száját az irkátokba is. (Többször rajzolják.)

Melyik hangot mondta Irén, amikor az Ilus nevét akarta mondani, Péter? Hangoztassátok az i-t hosszan! Hangoztassátok röviden! Az *u*-t is hangoztassátok hosszan és röviden!

Mi van a kezemben, Pali? (A tanító egy kis kétágú villát mutat.) (Pirító villa.) Mire használják? Mutasd a nyelét, Juliska! Mutasd a villáját! Nézzétek, a villája éppen olyan, mint a kutya szája. Rajzold le Pali a villáját! Rajzold hozzá a nyelét is! Hát ez mi, Mariska? (Hajtű.) Rajzold le! Rajzoljanak hajtűt, rajzolják a kutya száját. Rajzoljanak két- és három ágú villát.

Az r hangoztatása és alkotóvonalai.

Az Imre szülei nyáron hol szoktak dolgozni, Mariska ? Ha idegen ember jött az Imreék udvarára, mit csinált Bodri, Béla ? Melyik hangot mondja a kutya, mikor ugat ? Mondjátok az u hangot hosszan ! Mondjátok röviden !

Egyszer az Imre szülei ismét a mezőn voltak. Ilus a kaput bezárta, hogy valami idegen ember be ne menjen. Bodri a sertésól mellett, a hűvösön feküdt. Az ólban egy malac heverészett. Mikor a malac a heverést megunta, a vályuhoz ment, és ott dörömbölt. Bodri a zörgésre fölébredt, fölkapaszkodott az ól mellett lévő kifutós (nyári akol) kerítésére, és a malacra morgott. Aki hallotta már, hogy melyik hangot mondja a kutya, mikor morog, jelentkezzék ! No, melyik hangot mondja, Béla ? (r) Hangoztasd ezt a hangot te is, Ilonka ! Hangoztassa Pali, Pista, Józsi ! (Mennél több gyermek hangoztassa egyenként.) Hangoztassátok mindannyian ! Még egyszer hangoztassátok, és figyeljétek meg a nyelveteket !

Hova kell a nyelvünk hegyét helyezni, mikor ezt a hangot hangoztatjuk, Péter ? (Ha gyermekek között van olyan, aki hibásan ejti ki az r hangot, ezzel a tanító többször foglalkozzék.)

Hangoztassátok mindannyian még egyszer ! (A tanító krétát fog, és valamit a táblára ír.) Mit csinálok, Mariska ? (Ír.) Jól ide figyeljetek ! Mikor azt mondom, hogy í....r, kinek a hangja hangzik először ? Hát a *r* minek a hangja. Itt, lássátok, az Irén hangjához a Bodriét ragasztottuk. Most mondjátok az *ú* hangot, s ragasszátok hozzá a *r* hangot ! (úr.)

Nézzétek a Bodri itt kapaszkodik a kerítésre ! Lerajzolom.

(ɾ) Gyere ide, Feri, rajzold le a Bodri derekát, meg azt a lábát, amelyikkel kapaszkodik! (ɾ) Az emberek, hogy a kutya meg ne harapja őket, mit szoktak a kezükben vinni, ha valahová mennek? Egy embernél ilyen kampós botot láttam. Aki le tudja rajzolni, jelentkezzék! Gyere, András, rajzold le! (ɾ)

Vegyétek elő az irkátokat, és rajzoljátok le a Bodrit, amint a kerítésre kapaszkodik! Így ni ɾ Rajzoljatok kampós botot is!

Az ü, ű hangoztatása és alkotóvonalai.

Hogy hívták azt a két kis leányt, aki a kertben almát szedett, Piroska? (Ilus és Irén. Lásd az i-í-nél.) Melyik volt a kisebb? Egyszer Irén az asztal mellett ült egy széken. Előtte vizespohár volt. Inni szeretett volna és vizet kért. Csak azt tudta mondani, hogy tü-tü, tü-tü. A kezében kanálka volt, a pohár oldalát gyengén azzal ütögette.

Gyere ide, Juliska, fogd ezt a kis kanalat, és gyengén ütögesd a pohár oldalát! Ti pedig figyeljetek, hogy miféle

hangot hallatok! (A tanító az asztalra olyan poharat készít, amely üresen az *ü* hangot tisztán adja. Ezt előzetesen próbálja meg.)

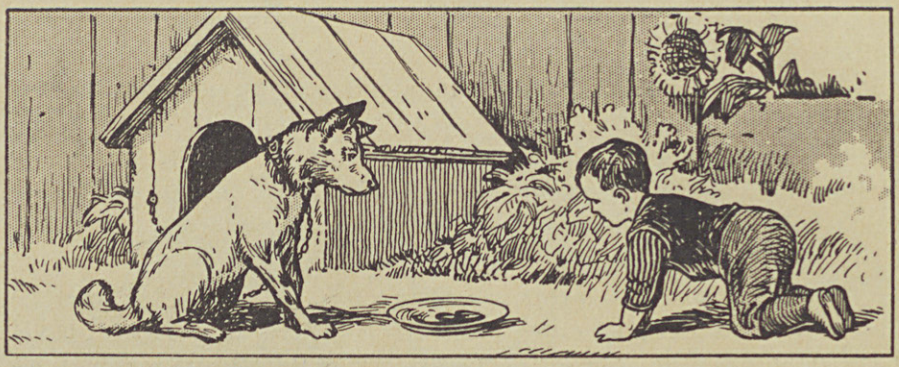
Melyik hangot hallod, Béla? (ü) Hangoztassa ezt a hangot Juliska, Pali, Pista! (Mennél többen hangoztassák.) Hangoztassátok mindannyian! Hangoztassátok mindannyian még egyszer röviden! Hangoztassátok hosszan! Még egyszer! Még egyszer! Hangoztassátok még egyszer és figyeljétek meg, hogy a szátok hogy áll? Melyik hangnál áll a szánk olyanformán, mint az *ü*-nél, Józsi? (Az u-nál. Jól mondod, éppen úgy áll, mint az *u*-nál, csakhogy itt a nyelvünket egy kicsit előbbre toljuk.

Nézzetek ide, mit láttok a kezemben! (A tanító tűt mutat.) Mi ennek a tárgynak a neve, Béla? Ennek a tárgynak a nevében hallotok-e *ü* hangot, Mariska? Mondjátok a nevét, és figyeljétek meg, hogy az *ű* hang az elején hangzik, vagy a végén? Hogy kérte Irén a vizet, Béla? Mondott-e *ü* hangot?

Aki ezen a poháron ezt a pálcikát úgy körül tudja húzni, mint én, jelentkezzék! (A tanító a poháron a pálcikát úgy húzza körül, hogy az alkotó vonalait adja. ∪) Gyere, Mariska, húzd körül te is! Húzza Pali is, Pista is! Fogd a krétát, Béla, és a táblára rajzolj olyan görbe vonalat! Nézzétek éppen olyan, mint a kutya szája! Rajzoljon egyet Juliska is, Sándor is! Vegyétek elő az irkátokat! Rajzoljátok le a poharat az irkába is! Mutassátok! Rajzoljátok még egyszer! Még egyszer! Rajzolják a tücsök csápját, a tehén szarvát stb.

Az n hangoztatása és alkotóvonalai.

Melyik hangot hallottátok, mikor a pohár oldalát ütögettük, Józsi ? Hangoztassátok mindannyian ! Rajzold le a poharat, Béla ! Rajzoljátok az irkátokba valamennyien ! Melyik hangot mondja a kutya, mikor ugat ? Hát mikor morog ? Rajzoljátok le a kutya száját ! Ki ütögette az asztalnál a poharat, Géza ? (Irén.)

Az Irén szomszédjuk Nagy Sándor bácsi volt. Sándor bácsinak volt egy kis fia és egy kis lánya. A fiú neve Nándor, a leányé Teréz volt. Nándor még akkora sem volt, mint Irén, ő még fel sem tudott állani, csak a szoba padlóján (földön) csúszott. Az édes anyja egyszer pokrócot terített az udvarra. Nándort ráültette, és egy tányérkába tejet és kenyérkét tett elébe. Odaült Teréz is, etette Nándort. A tejet észrevette a Sajó kutya is, oda ment és várta, hogy ő is kap valamicskét. Nándor a kutyát nagyon szerette, hozzá mászott és darabonként adogatta neki a tejes kenyérkét. Mikor egy-egy darabkát adott neki, mindig azt mondogatta, hogy : n-n, n-n.

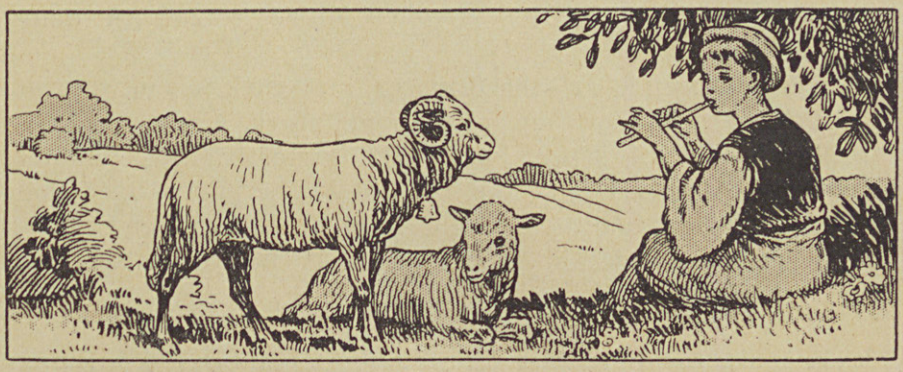
Mondd a Nándor hangját, Ernő ! Mondja, Sándor ! Mondja, Sárika ! Hangoztassátok a *n* hangot mindannyian ! Még egyszer hangoztassátok, és figyeljétek meg, hogy a nyelvetek vége a szátokban hova hajlik fel ! Mit vettél észre, Mariska ? Hangoztassátok a kutya ugató hangját és utána a Nándorét ! (un) Még egyszer !

(Fiú és vegyes iskolában egy fiúcskát a tanító a képen látható helyzetbe állít. Leányiskolákban a képen mutatja.) Nézzétek, Nándor így állott négykézláb, mikor a kutyához mászott. Rajzoljuk le ! Egy gyermek a tanító segítségével rajzolja a

következő képet : Rajzolja le Feri is, Gábor is ! Rajzoljátok le az irkátokba is ! Most csak a kezét, derekát és lábát rajzoljuk, így ni Rajzoljátok ! Mutassátok ! Rajzoljátok még egyszer. Mi van a kezemben, Sándor ? (Kampós bot.) Aki ezt le tudná rajzolni, jelentkezzék ! Gyere, Béla, rajzold le ! Rajzolja Juliska is, Endre is, Vilma is ! Rajzoljátok az irkába valamennyien ! Még egy kampós botot rajzoljatok mellé úgy, mint én ! Ezt az alakot többször rajzolják. Rajzoljanak más alakú botot is , kis kert kerítést is !

Az e, é hangoztatása és alkotó vonalai.

Aki közületek a báránykát ismeri, jelentkezzék ! Nyáron hol legelnek a bárányok, Imre ? A bárányokkal együtt legelnek az öreg juhok is. Egy Elek nevű kis fiúnak vett az édes apja egy öreg juhot, ennek az öreg juhnak volt egy kis báránykája is. Elek a juhot és a báránykát nyáron a mezőn legeltette. Ott furulyálgatott egy nagy fa alatt. A juh és bárányka nem legeltek a melegben. Oda mentek a fa alá, a jó hűvösre. Mikor a nap délután már nem sütött olyan melegen, a juh és bárányka ismét a lege-

léshez látott. Elek utánuk ballagott. Egyszer a bárányka elmaradt az anyjától. Mikor ezt az öreg észrevette, hívta a báránykát. A bárányka meghallotta az anyja hangját, vissza bégett, és futott az anyjához.

Aki hallotta már a juh- vagy a bárány hangját, jelentkezzék! Melyik hangot mondja, Sándor? Jól mondod, ezt a hangot mondja, hogy e-e-e. (Ha a gyermek me-t mond, nem baj. Ez esetben a tanító azt mondja, hogy az öreg juh a kiabálásban, a meke-gésben annyira elfáradt, hogy már csak az *e* hangot tudta mondani.) Hangoztasd ezt a hangot még egyszer, Sándor! Hangoztassa Gyuri is, Józsi is, Ilonka is! Hangoztassátok mindannyian, és figyeljétek meg, hogy a nyelvetek hova lapul, mikor hangoztatjátok! A kis bárány hangját ki hallotta közületek? Melyiknek a hangja vékonyabb, az öregé, vagy a bárányké, Miska? A bárányka, mikor az anyjától elmarad, síró hangon bég. Ezt a hangot mondja, hogy: *é-é-é.*

Hangoztassátok a bárányka sírós hangját hosszan! Hangoztassátok az öreg juh hangját röviden, a báránykáét hosszan! Hangoztassátok még egyszer! Hangoztassátok az *e* és *é* hangot egymás után, az *e*-t röviden, az *é*-t hosszan. Hangoztassátok az *é* hangot és utána a *r* hangot! Még egyszer! Mi az az *ér*? (A tanító kézen mutatja.)

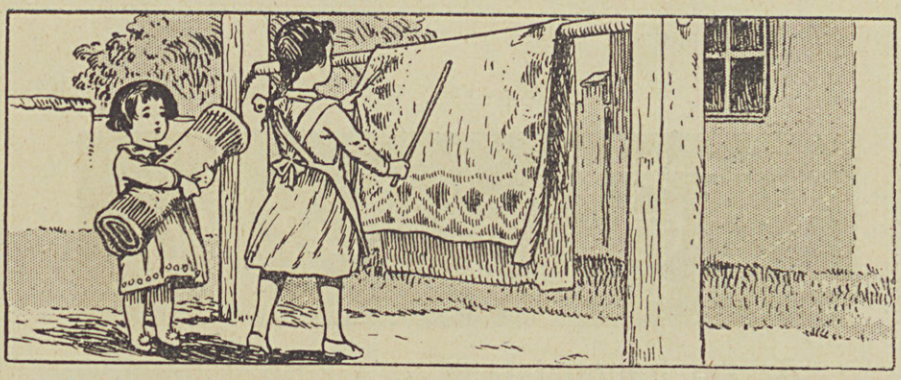
Nézzetek széjjel az iskolában, és keressetek olyan tárgyat, amelynek a nevében *e*, vagy *é* hang van! (Szék, kép.)

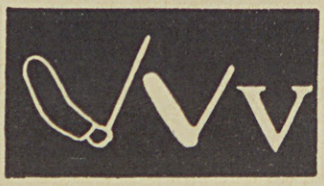
Mit látsz ezen a képen, Juliska? (A tanító olyan képet mutat, amelyen a gyermekek juhokat látnak.) Az a juh is ilyen volt, amelyik a *báránykáját hívta.* Nini, mekkora szarva van! Aki a szarvát le tudná rajzolni, jelentkezzék! (A tanító segítségével a következő alakot rajzolják:) Rajzolja le Pali is, Pista is! Vegyétek elő az irkátokat, abba is rajzoljátok le! Mutassátok! Rajzoljatok még egyet! Még egyet!

Az alkotó vonalak begyakorlása céljából rajzoltassa a tanító az alábbi alakokat.

A v hangoztatása és alkotó vonalai.

Édes anyád mit dolgozik egész nap odahaza, Vilma? Aki az édes anyjának a takarításnál segíteni szokott, jelentkezzék! Én ismertem egy kis leányt, azt is Vilmának hívták. Valamivel nagyobb volt, mint ti. Ez a jó kis leány az édes anyjának minden munkában segített. Egyszer a pokrócot (amit) porolta. Kiterítette a kerítésre, és ilyen pálcával ütötte. (A tanító 50—60 cm. hosszú, hüvelykújjnyi, jó vastag pálcával a pokrócporolást utánozza.) Gyere ide Juliska és mutasd meg, hogy ütik a pokrócot, ti meg hallgassátok, hogy mikor a pálcával suhint, melyik hangot halljátok! (A pálca a suhintásnál, ha kellő vastag, a *v* hangot tisztán adja. Ezt a tanító előzetesen próbálja ki.) Melyik hangot hallottad, Béla? Hangoztasd a *v* hangot, Sándor! Hangoztassa Gábor, Lajos, Sárika! Hangoztassátok mindannyian! Hangoztassátok mindannyian és figyeljétek meg, hogy a felső fogsorotokat a hangoztatásnál hova illesztitek! No, Pali, a felső fogsor hol van a kimondásnál?

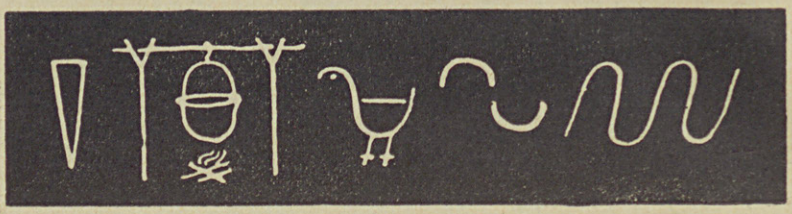
Mi van ebben a pohárban, Sándor? A víznek a nevében halljátok-e a *v* hangot? Hol hangzik, az elején, vagy a végén? (A *v* hangot több szóban észrevétetjük, pl. Vilma, virág.)

Nézzetek ide! Mikor Vilma porolt, az egyik kezével a pokrócot igazgatta, a másik kezében a pálca így állott. (A tanító a pálcát úgy tartja, hogy a karja és a pálca a v nyomtatott alakját mutassa. Lásd a rajzot!)

Gyere, Lajos, tartsd a pálcát úgy, mint én! Te meg, Béla, a pálcát meg a Lajos karját rajzold le! (A tanító a rajzolásnál segít.) Rajzolja Pista is, Boriska is! V Vegyétek elő az irkátokat! Rajzoljatok

egyet az irkába is! Mutassátok! Rajzoljatok még egyet. Hát kis madarat melyitek tud rajzolni? Gyere, Pali, rajzolj egyet! Rajzoljatok ilyen madarat valamennyien!

Az alábbi alakokat tárgy-, vagy a tanító rajza után rajzolják.

Az m hangoztatása és alkotó vonalai.

Hogy hívták azt a kis leányt, aki pokrócot porolt, Kálmán? A Vilma nevében melyik az első hang? Hangoztassátok a *v* hangot mindannyian! Vilma az édes anyjával a szomszédba ment, ott is egy olyan kis fiú volt, aki még sem beszélni, sem járni nem tudott. Ennek a kis fiúnak a neve Miska volt.

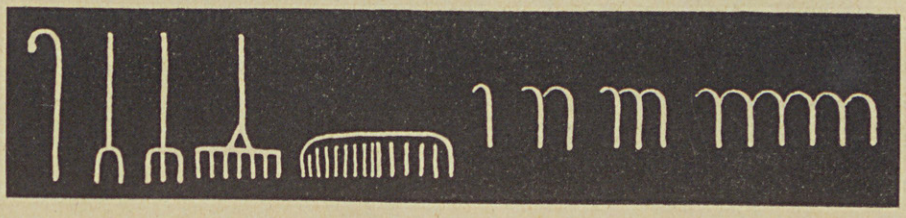
Miskát az édes anyja egyszer kivitte a mezőre. Ozsonna tájon az édes anyja a kosárból kiszedte az ennivalót. Mikor ezt Miska meglátta, odamászott és enni kért. Aki hallotta már, hogy az ilyen kicsi gyermek hogy kér enni, jelentkezzék! Melyik hangot mondja, Béla? Hangoztasd ezt a hangot te is, Sándor! (Ha a gyermek azt mondaná, hogy a gyermek kérő szava a mam-mam-mam, a tanító azt mondja, hogy Miska még olyan kicsi volt, hogy csak a *m* hangot tudta kimondani.)

Hangoztassátok valamennyien és figyeljétek meg, hogy az ajkatok a hangoztatásnál hogy áll! Mikor a *m* hangot hangoztatjátok, az ajkatokat csukjátok össze, és a levegőt az orrotokon eresszétek ki! Hangoztassátok még egyszer, de vigyázzatok, hogy a végén ne nyögjetek, mert akkor a hang nem tiszta, nem jó!

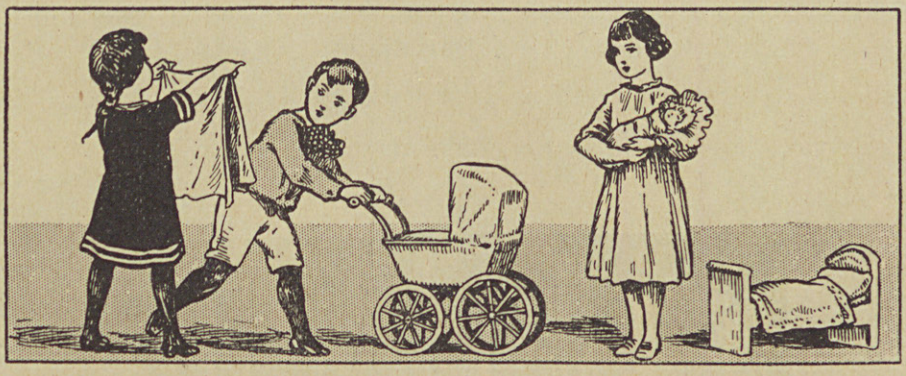
Hogy is hívták azt a kis fiút, aki enni kért, Juliska? Észreveszitek-e, halljátok-e a nevében a *m* hangot? Hogy hívja a tehén a bocikáját, Sándor? Mikor a tehén azt mondja, hogy: mú, hallunk-e *m* hangot, Béla? A *m* után melyik hang hangzik? (Ezután kapcsoltassuk a *m* hangot az *i*-hez, az *ü*-höz és az *e*-hez: im, mi, mű, me-e-e.)

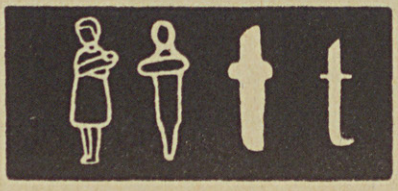
(Fiúiskolában egy tanulót az ábra által mutatott helyzetbe állítunk, és az *n*-nél követett eljárás szerint ezt az alakot rajzoltatjuk . Leányiskolában az alakot a tanító rajza után rajzolják.)

Az alkotó vonalakat az alábbi rajzokon gyakorolják.

A t hangoztatása és alkotó vonalai.

Hogy hívták azt a kis fiút, aki az édes anyjától enni kért, Mariska! Melyik hangot mondta Miska, mikor enni kért? Hangoztassátok a *m* hangot valamennyien!

Volt Miskának egy leány testvére, Teréznek hívták. — Teréz az édes anyjától egy szép babát kapott.

A babát nagyon szerette, minden este jó ágyacskát vetett neki, gondosan letakargatta és altatgatta. Altatás közben dalolgatott és ezt mondogatta: Tente baba, tente, eljött már az este. Egy este, altatgatás közben maga is elálmosodott, az egész altató nótából csak annyit mondott, hogy t-t baba.

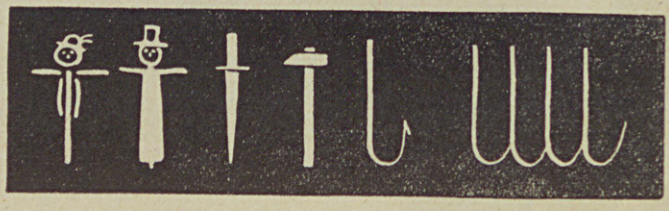
Melyik hangot is mondta az álmos Teréz, Lajos? Mondja ezt a hangot Feri is, Sándor is, Pali is! Mondjátok mindannyian! Mondjátok még egyszer és figyeljétek meg, hogy a nyelvetek a kimondáskor hova hajlik!

Hogy hívták azt a kis lányt, aki a babát altatgatta, Feri? A Teréz nevében hallatok-e *t*-hangot?

Mutassa fel a tanító a tűt, mutassa a táblát, a krétát, és ezekben a szókban kerestesse a *t* hangot. A *t*-t kapcsoltassa az *i*-hez, az *ű*-hoz, az *ü*-höz, és a kapott szók jelentését értelmezze.

Gyere csak ide, Juliska! Teréz a babát napközben a karjára vette, akkor is altatgatta. Vedd a karodra ezt a babát! (A tanító egy jókora babát ad a gyermek kezébe, és őt a képen látható helyzetbe állítja.) Így állott Teréz is, amikor napközben a babát altatgatta. Aki Juliskát így le tudná rajzolni, jelentkezzék! Rajzold le, Béla! ŧ Rajzoljuk le úgy, hogy térdepeljen! Rajzolja Béla! ŧ Rajzolja Sárika is, Miklós is! Vegyétek elő az irkátokat! Mindenki rajzoljon egyet! Mutassátok! Most úgy rajzoljon egyet mindenki, hogy Teréz térdepeljen! Rajzoljatok még egyet! Most rajzoljátok térdeplő helyzetben, de a feje nélkül! (ŧ)

Gyakorlásul rajzolják az alábbi alakokat.

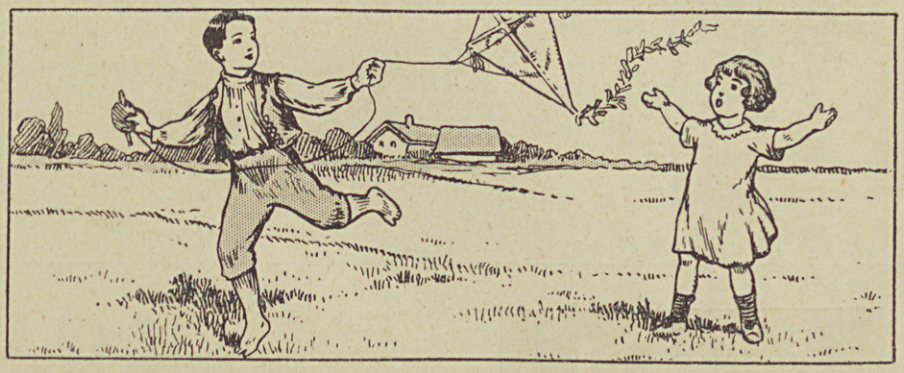

Az o, ó hangoztatása és alkotó vanalai.

Megjegyzés. A hang érzékeltetése, a hangoztatás és a betűk alkotó vonalainak a rajzoltatása a közölt 9 minta után már kartársaimnak nehézséget okozni nem fog. A hátralévő betűknél a részletes kidolgozás fölösleges. Teljesen elegendő, ha azt az életképet, amelynek keretében a hang és a betűalak érzékeltethető, jelzem.

A menet minden egyes hangoztatási és írási előgyakorlatnál ez:

1. A régi hangok felújítása.
2. A gyermek figyelmének az új életképre való terelése.
3. A hang észrevetetése és hangoztatása.
4. Az új hang felkerestetése tárgyat, milyenséget, vagy cselekvést jelentő szóban.
5. Az új hang kapcsolása a régiekhez, könnyű szók összerakása és értelmezése.
6. A hangot adó tárgy rajzoltatása olyan helyzetben, hogy a rajz a betű alakját mutassa.
7. Gyakorlás.

Egy iskolás fiú, Ottó, papirsárkányt készített, s testvérével, Olgával, kiment a libalegelőre, és a sárkányt felereszteti. Mikor a sárkány már magasra szállott, Olga összecsapta a tenyerét, és így kiáltott föl: „Ó, de magasan repül a sárkány“!

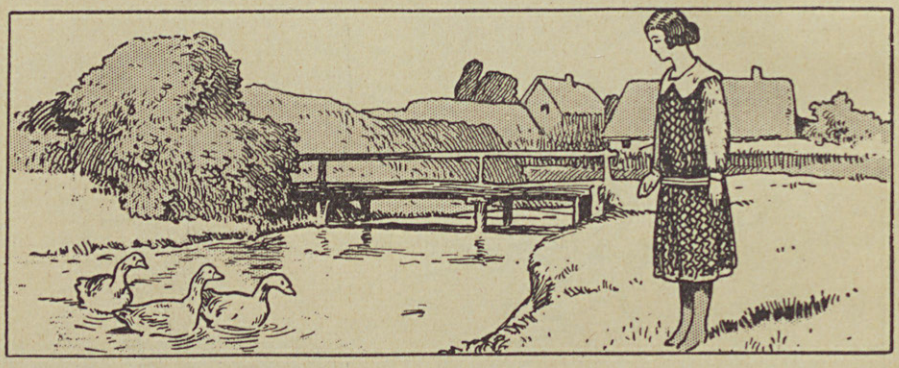
Az Olga felkiáltásában a tanító vetesse észre az *ó* hangot, hangoztassa ezt minden gyermek. Hangoztassák hosszan, röviden,

Keressék az új hangot az Ottó és Olga nevében, keressék több tárgy nevében is! Az alkotó vonal megismertetésénél állítson szembe egymással a tanító egy-egy gyermeket, mindenik hangoztassa az *ó*-t, s figyeljék meg egymás száját, rajzolják le, a rajz adja az *ó* alkotó vonalát.

Ó alakú tárgyak rajzoltatása.

Az I hangoztatása és alkotó vonalai.

Lidi a mezőn libákat őriz. Mikor jóllaktak, a tóra hajtja. A libák a tóban fürödnek, úszkálnak. Lidi a tóparton egy lombos fa árnyékában üldögél. Ott költi el a magával hozott ebédet is.

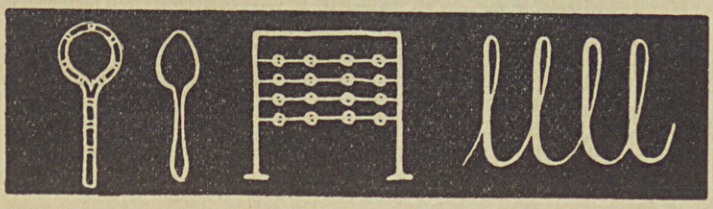
Délután a libákat ismét a legelőre akarja hajtani, de azok a vízből nem jönnek ki. Lidi a tó szélén áll és, a libákat hívja. Hívása ez: li-li, li-li, li-li, li-li. A Lidi hívó szavában a tanító vetesse észre az l hangot.

Az észrevétetett hangot hangoztassák egyesek. Hangoztassák

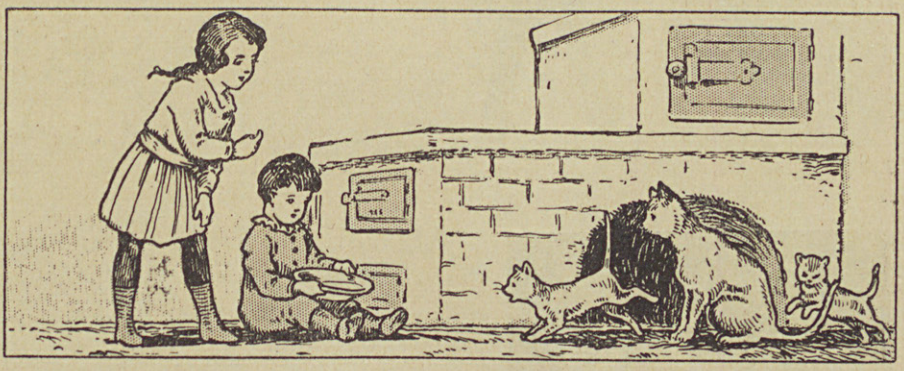
többször valamennyien. A tiszta hangoztatásra és a szájrészek helyzetére a tanító ügyeljen.

Az új hangot kerestesse a tanító több szóban, kapcsolja a régiekhez úgy, hogy a következő szókat kapja : ól, él, ül, ló. Ezeket a szókat értelmezze.

A nyomtatott alakot mutatja a Lidi alakja, a libák nyaka.

A c hangoztatása és alkotó vonalai.

Az előző 2—3 órai anyag átismétlése után elmondja a tanító, hogy Lidinek volt egy kis leány testvére. Ennek a neve Cili volt. Volt nekik öreg és fiatal cicájuk. A cicákat Lidi is, Cili is nagyon szerette. Cili egyszer a konyhában pokrócon ült, és tejecskét evett. Lidi a háta mögött állott, és a cicákat hívogatta.

A Lidi hívó szavában a tanító a c hangot észreveteti. Az új hangot egyenként, majd valamennyien hangoztatják, a szájállást megfigyelik. Az új hangot több szóban fölkeresik. — . Kapcsolják a régiekhez úgy, hogy a következő szókat kapják : érc, léc, cél, cic stb.

Az alkotó vonalakat a Lidi karja adja. A tanító ezt rajzoltassa.

Gyakorlásul rajzolják az alábbi alakokat.

Az s hangoztatása és alkotó vonalai.

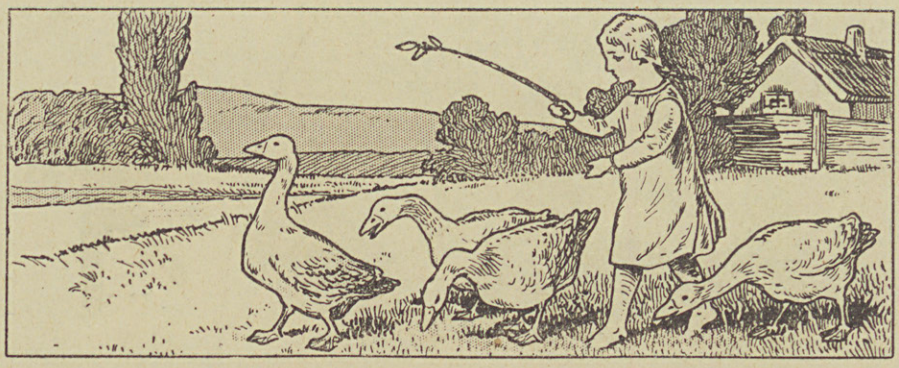
A faluban tűz van. a Sándorék háza ég. Minden ember a tűzhöz fut. A tűzoltók már ott vannak. A fecskendőből már ömlik a víz. A víz a kiömlésnél sustorog, az *s* hangot adja. Ezt a hangot a tanító utánoztatja egy-egy gyermekkel, majd az egész osztállyal.

Az ismert fokozatokon végig haladva, az *S* alakban meggörbült csövet észreveteti és rajzoltatja.

A tűzoltóknak zászlójuk is van, ezt különféle helyzetben (Lásd az alábbi rajzokat!) lerajzolják.

Az a, á hangoztatása és alkotó vonalai.

Az előző órák anyagából vett ismeretek felújítása után a tanító elmondja, hogy egy Ágnes nevű kis leány a szép zöld gyepen ludakat őrzött. Délfelé a ludak megszomjaztak, és hangosan kezdtek kiabálni. A ludak azt kiabálják hogy: gá-gá-gá. Ágnes nem tudta mi bajuk, csak terelgette őket. Egyik lúd akkor akart kiáltani, mikor a szája tele volt fűvel. Ez a *gá*-t nem tudta kimondani, csak azt a hangot kiabálta, hogy: á-á, á.

Ennek a lúdnak a hangját a tanító utánoztatja több gyermekkel, majd az egész osztállyal, éspedig hosszan és röviden. Hangoztatás közben a szájrészek állását megfigyelik. Az új hangot keresik tárgyak nevében. Keresik milyenséget és cselekvést jelentő szókban is.

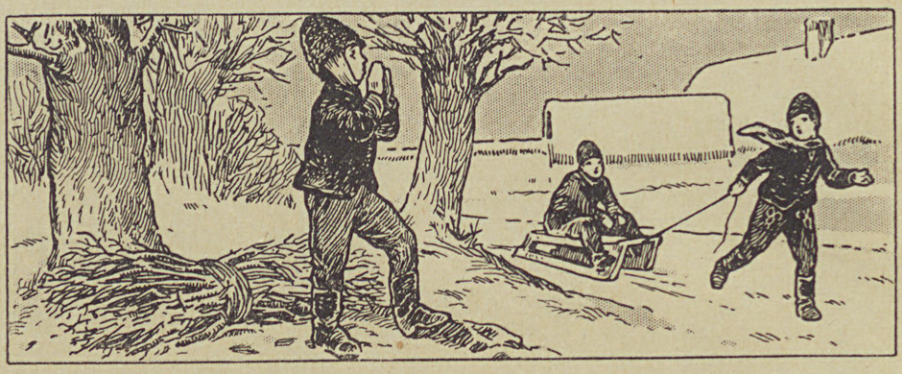
Az új hanghoz a régiek közül kapcsolják az *r*-et, a *t*-t, az *l*-et, az *s*-t. A kapcsolásnál keletkezett szókat értelmezi (ár, át, áll, ás, sár, sas stb.).

Az alkotó vonalakat a libuska lerajzolásánál kapjuk.

Gyakorlás. Az alábbi alakok rajzolása.

A h hangoztatása és alkotó vonalai.

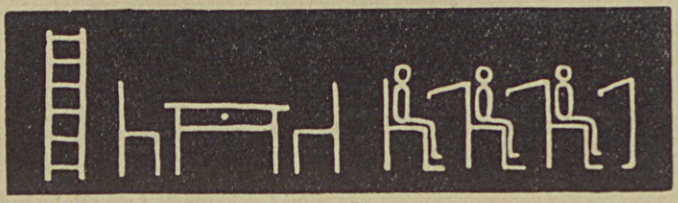
A háborúban Hermannak az édes apja elesett (meghalt). Az édes anyja súlyos beteg lett, neki és három kis testvérkéjének nem volt mit enni. Herman a hideg télben elindult, hogy a faluban a jó emberektől egy kevés ennivalót kérjen. Vékony ruhácskája volt az istenadtának. Kezelába majdnem elfagyott. Az úton a markába lehelt, s a fázós lábát is emelgette.

A tanító egy gyermekkel a kezébe leheltet és a *h* hangot észreveteti.

Az új hangot egyenként, majd az egész osztállyal hangoztatja, és a szájrészek állását megfigyelteti.

Az új hangot több szóban felkeresteti, majd azt a már ismert hangokhoz úgy kapcsolja, hogy a következő szókat adják: hó, hal, hám stb.

A betű nyomtatott alakját, s a *h* alkotó vonalait a Herman testrészei mutatják. Ezeket a tanító rajzoltassa.

A z hangoztatása és alkotó vonalai.

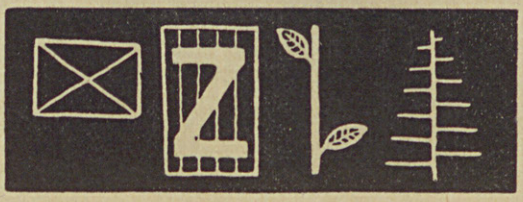

A kellő bevezetés után, amely az előző órai anyag felújításából áll, a tanító elmondja, hogy Zoltán és testvére a mezőn nyáron pipacsot és búzavirágot szedtek. Mikor hazafelé mentek szél támadt. Útjok egy búzatábla mellett vezetett el. A szél a kalászokat fújta, azok zizegtek. A tanító vigyen az órára néhány összekötött ért kalászt, azt gyengén lóbálja, ezek hajlodoznak, miközben a *z* hang tisztán hallható lesz.

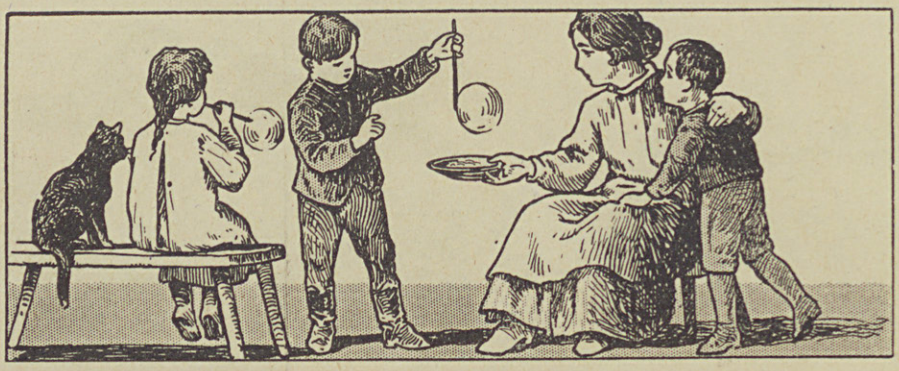
A kalász által adott tiszta *z* hangot vetesse észre és az ismert módon hangoztattassa.

A további fokozatokban az új hangot szavakban felkeresteti, majd összetevéssel szókat alkottat (íz, ez, őz, víz, ház, stb.)

Az alkotó vonalakat a meghajlott kalász mutatja, illetve adja. Gyakorlásul az alábbi alakokat rajzolják.

A b hangoztatása és alkotó vonalai.

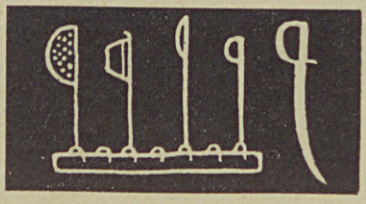

Az ismétlő bevezetés után elmondja a tanító, hogy mikor mosnak, a gyermekek szappanbuborékot fújnak. Így tett Béla is. Egy bögrébe szappanos vizet merített, abba olyan szalmaszálat mártott (lehet nádszál is), amelyiknek az oldalán volt a nyílása. Ezzel a szalmaszállal fújta a szappanbuborékot. A tanító több gyermekkel buborékot fúvat.

Most egy gyermek a szalmaszálon keresztül egy bögrében lévő szappanos vízbe levegőt fú. A víz zuborog és zuborgás közben tiszta *b* hangot ad. Ezt a hangot a tanító észreveteti, utánoztatja. Az új hangot szavakban felkeresteti, azt a régiekhez kapcsolja. (eb, zab, bot, bor, stb.) A *b* alkotó vonalait a függőlegesen tartott szalmaszál és hólyag a adja. Ezt az ismert módon rajzoltatjuk.

Gyakorlásul az alábbi alakokat rajzolják.

Az ö, ő hangoztatása és alkotó vonalai.

Ismétlésül az előző órák anyagából a b-t, a z-ét és h-t hangoztatjuk, és alkotó vonalaikat rajzoltatjuk.

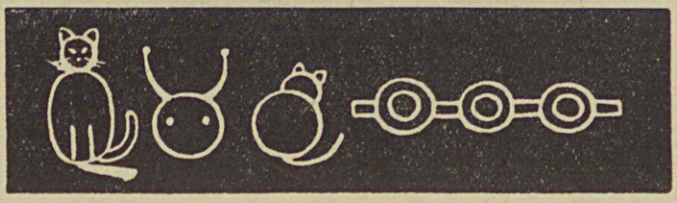
Ismétlés után elmondjuk, hogy Ottó és Olga a sárkányozás után az udvaron játszottak. A szomszédjukban egy Ödön nevű csintalan gyermek lakott. Ödön átment Ottóékhoz játszani. Egy ideig minden baj nélkül folyt a játék. Ödön azonban egyszer kővel kezdett dobálni, s a kis Olgát egy kő homlokon találta. Olga keservesen sírt, a sírásra nagyobb leánytestvére kifutott és kérdezte, hogy ki dobta meg Olgát. Olga Ödönre mutatott, s azt mondta, hogy: *ő*.

Hangoztassa az új hangot minden gyermek. A tiszta hangoztatásra és a szájrészek állására a tanító ügyeljen.

Hangoztassák az új hangot hosszan és röviden. Keressék szétbontás után több szóban. Kapcsolják az új hanghoz mindazokat a mássalhangzókat, amelyekkel teljes jelentésű szót alkot (őr, őz, öv, lő, tő, bő).

A hangoztatás után az alkotó vonalakat rajzoltatjuk. Állítsunk egymással szembe egy-egy gyermeket, hangoztassák az új hangot, hangoztatás közben egymás száját figyeljék meg. A száj alakját a két orrnyílással rajzolják, ez adja az alkotó vonalakat.

Gyakorlásul az alábbi alakokat rajzolják.

A d hangoztatása és alkotó vonalai.

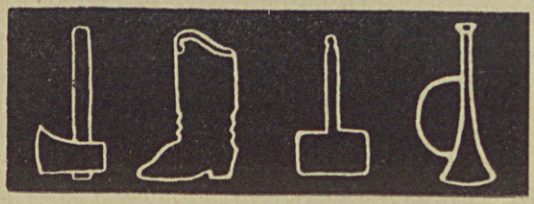
Ismétlésül az előző órák anyagából 2—3 betűt hangoztattatunk, és azok alkotó vonalait rajzoltatjuk. Ezután elmondjuk, hogy a gyermekek katonásdit játszottak, a dobos Dani volt. Mikor elfáradtak, leültek a gyepre. Dani a dobot letette, és a dob mellé állott. Egy Dezső nevű kis fiú a dobhoz ment, s az újjával azt gyengén ütögette. A dob tiszta *d* hangot ad, ezt a tanító vetesse észre.

Hangoztassa a *d* hangot minden gyermek. Alkalmas szókat bontasson a tanító hangokra, az új hangot vetesse észre.

Kapcsolás után alkottassa a következő szókat: ad, vad, híd, lúd, stb.

Rajzoltassa a tanító a dobot és mellé Danit, ezek egyszerű rajza adja a *d* alkotó vonalait.

Gyakorlásul az alábbi alakokat rajzolják.

A j hangoztatása és alkotó vonalai.

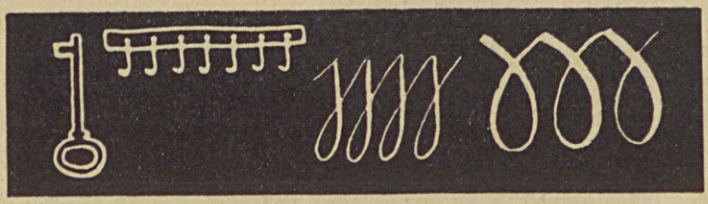

Az ismétlő bevezetés után a tanító elmondja, hogy egy Jancsi nevű nyalánk fiú a kamarában kutatott. A tejes állványon észrevette a tejfölös köcsögöt. Az újját bele akarta nyújtani. Amint kapaszkodott, ágaskodott, az állványt meglökte, és a tejfel a nyakába borult. Jancsi ijedtében az udvarra futott, és ruhájáról a tejfelt ott tisztogatta. Amint a tejfeles Jancsit az édes apja meglátta, megharagudott, hirtelen felkapott egy jó hajlós vesszőt (ostort), megsuhogtatta és Jancsit alaposan megvesszőzte. Jancsi jajgatott, sírt és megígérte, hogy többé nem pákosztoskodik.

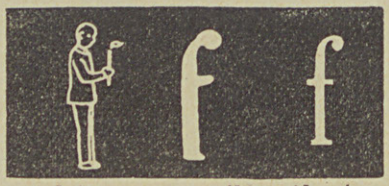
Egy vékony vesszővel suhintson a tanító a levegőben, és vetesse észre, hogy a vessző a tiszta j hangot adja. A hangoztatás, szétbontás és kapcsolás után hajlítsa a tanító a vesszőt a címképen látható alakúra, (a gyemekek a tükörképet látják!) és rajzoltassa le, ez a j alkotó vonala.

Gyakorlásul rajzolják az alábbi alakokat.

Az f hangoztatása és alkotó vonalai.

Az előző órák anyagából vett ismétlés után a tanító elmondja, hogy Ferenc bácsinak a pincében akadt valami dolga. Mivel a pincében sötét van, gyertyát vitt, és a munkát gyertyavilágnál végezte. A munka elvégzése után a pincéből feljött, és a gyertyát eloltotta.

Egy gyermektől megkérdezi, hogy a gyertyát hogyan szokták eloltani.

Az égő gyertyát a gyermek kezébe adja és felhívja, hogy oltsa el.

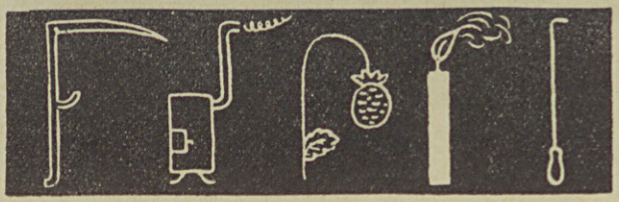
Az eloltás után a gyertyát a tanító ismét meggyújtja, és a gyermekeket felhívja, hogy figyeljék meg, hogy az eloltáskor miféle hangot hallanak.

Az *f* hangot több gyermek egyenként, majd az osztály hangoztatja. Hangoztatás közben a szájrészek állását figyelik.

Erre alkalmas szóban (fa, fű, fehér, fut) szétbontás útján keresteti az új hangot.

Az új hangot kapcsolja az *a*-hoz, *ö*-höz, és az *ú*-hoz úgy, hogy a következő szókat kapja: fa, fő, fú.

Ezután mondja meg a tanító a gyermekeknek, hogy mikor Ferenc bácsi a gyertyát eloltotta, a fejét kissé előre hajtotta. Egy tanulót a gyertyával ilyen helyzetbe állít, sematikusan rajzoltatja, a rajz az *f* alakját mutatja. A gyakorlás az alábbi alakok rajzoltatásából áll.

A p hangoztatása és alkotó vonalai.

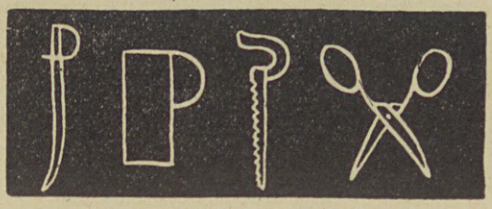
Ismétlésül vegye fel a tanító a j és f hangoztatását, kapcsolasát és alkotó vonalaik rajzoltatását. Ezután kérdezze meg, hogy az emberek ősszel mit dolgoznak a mezőn. Mit csinálnak, ha a munkában kifáradnak ? Pihenéskor sok ember pipázik. Pali bácsi is a mezőn dolgozott. Elfáradt. Pihenés közben pipára akart gyújtani. A pipájában régi dohány volt, ezt kiverte. Mutassa a tanító, hogy a pipát miképpen verik ki, és figyeltesse meg, hogy mikor a pipát valaki a tenyeréhez üti, miféle hangot ad. Utánoztassa a pipázást is, s vetesse észre, hogy itt is *p* hang hangzik.

Az új hangot hangoztassa több gyermek, majd az egész osztály. Hangoztatás közben a tanító a tiszta hangoztatásra és a szájrészek állására ügyeljen.

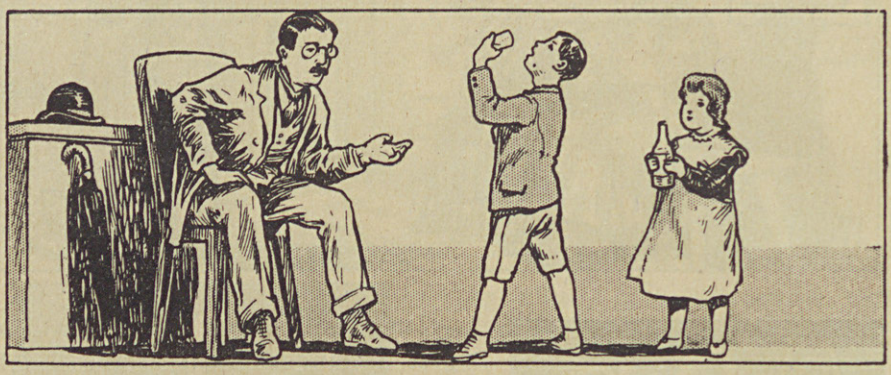
Az új hangot szétbontás útján több szóban érzékeltesse. Az új hangot a régiekhez úgy kapcsoltassa, hogy a következő szókat kapja : ép, pad, nap, kép, púp.

A szétbontás és kapcsolás után a tanító mutassa föl a pipát, azt a gyermekek rajzolják le. A pipa rajza a p alkotó vonalait adja.

Gyakorlásul az alábbi alakokat rajzolják.

A g hangoztatása és alkotó vonalai.

Ismétlés : a **p** és **f** hangoztatása, kapcsolása és alkotó vonalainak rajzolatása.

Az ismétlés után a tanító a következő történetet mondja el : Gábor szófogadatlan gyermek volt. Az anyja többször figyelmeztette, hogy megfázik és beteg lesz. Gábor az anyja intését semmibe sem vette, amikor csak tehette, a jégre szökött. Az anyja meg is büntette, de ez sem használt. Egyszer megfázott, és a torka úgy bedagadt, hogy lélegzeni is alig tudott. Orvost kellett hozzá hívatni, aki a torkára vizes ruhát köttetett, toroköblögető orvosságot rendelt, és keményen ráparancsolt, hogy a torkát szorgalmasan öblögesse. Gábor megíjedt, és ugyancsak hozzálátott az öblögetéshez. Mikor felgyógyult, sírva kérte az édes anyját, hogy ne haragudjék rá, s megígérte, hogy ezután szüleinek mindenben engedelmeskedni fog. Ígéretét meg is tartotta.

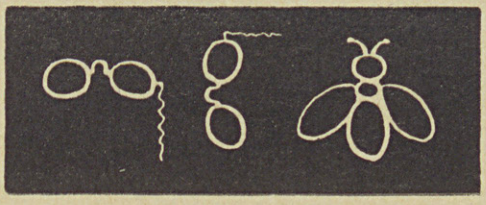
Ezután kérdezze meg, hogy van-e a gyermekek között olyan, akinek valamikor a torka fájt. Van-e, aki a torkát öblögette ?

Készítsen a tanító egy pohárba állott, sós vizet, egy gyermek öblögesse (gargarizálja) a torkát, a többi pedig figyelje meg, hogy az öblögetésnél miféle hangot hallanak. Az öblögetésnél a **g** hang tisztán hangzik.

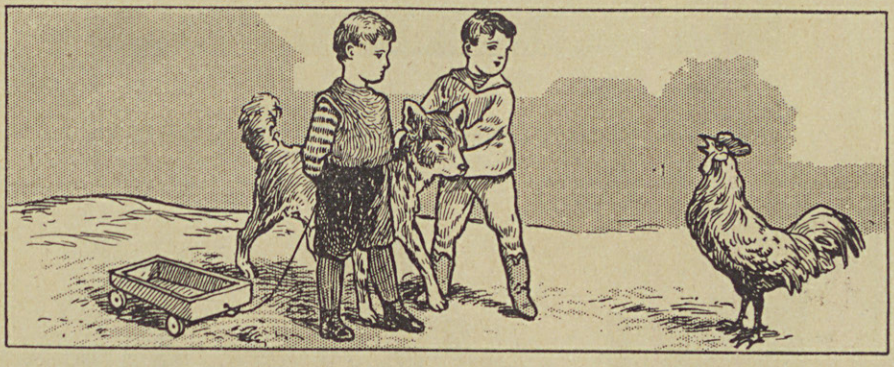
Az új hangot több gyermek, majd az egész osztály hangoztatja. Szétbontás utján azt több szóban felkeresik, és a magánhangzókhoz úgy kapcsolják, hogy a következő szókat kapják : ág, ég, lúg.

A szétbontás és kapcsolás után a legegyszerűbb vonalakkal a képen látható alakot megrajzoljuk.

Gyakorlás:

A k hangoztatása és alkotó vonalai.

Ismétlés az előző órai anyagból a g, p, f hangoztatása és alkotó vonalaik rajzoltatása.

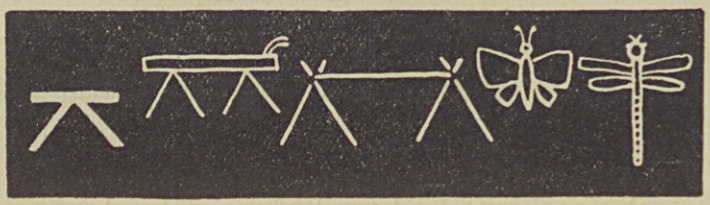
Az ismétlés elvégzése után elmondja a tanító, hogy egy Katica nevű jó kis lány az édes anyjának minden munkában segített. Egy reggel a tyúkokat etette. A falánk kakas az evéssel sietett. Egy kukoricaszem a torkán akadt. Ki akarta köhögni, de bármennyire is erőlködött, nem sikerült. Krákogva futkosott az udvaron fel és alá. Az udvaron szembe jött vele Kálmán, Károly, meg a Sajó kutya. Mikor a kakas Kálmánékat meglátta, ijedtében egy erőset köhintett, és a kukoricaszem a torkából kiesett. Egy nagyot kukorékolt és visszafutott a tyúkokhoz. De nem is sietett többé az evéssel. (Gyorsan a gyermekek sem egyenek. Miért?) Utánozza a tanító a kakas krákogását, utánozzák a tanulók is. Közben vetesse észre a tanító a k hangot, amelyet a kakas tisztán hangoztat.

Az új hangot több gyermek, majd az egész osztály többször hangoztatja. Hangoztatás közben észrevetetjük, hogy a kimondásnál a gége összeszorul.

Több szóban szétbontás útján felkerestetjük az új hangot, majd úgy kapcsoltatjuk a magánhangzókhoz, hogy a következő szókat kapjuk: ék, kő, kút, köt, kék.

A kapcsolás után rajzoltassa a tanító a kakas taraját, annak megvastagított széle adja a **k** alkotó vonalait.

Gyakorlásul az alábbi alakokat rajzolják.

Az sz hangoztatása és alkotó venalai.

Megjegyzés. Az összetett betűknél a hangoztatás a lényeg. Itt, mivel az egyes betűk alkotó vonalait a gyermekek már ismerik, a betűk alakját mutató tárgyakat egyszerűen egymás mellé rajzoltatjuk. Az ipszilonra majd csak a betűk ismertetésénél térünk ki, ott vetetjük észre, hogy ha az *y*-t az, *n*, *t*, *l* és *g* mellé írjuk, az ezeknek a betűknek a hangját meglágyítja, s belőlük *ny*, *ty*, *ly* és *gy* lesz.

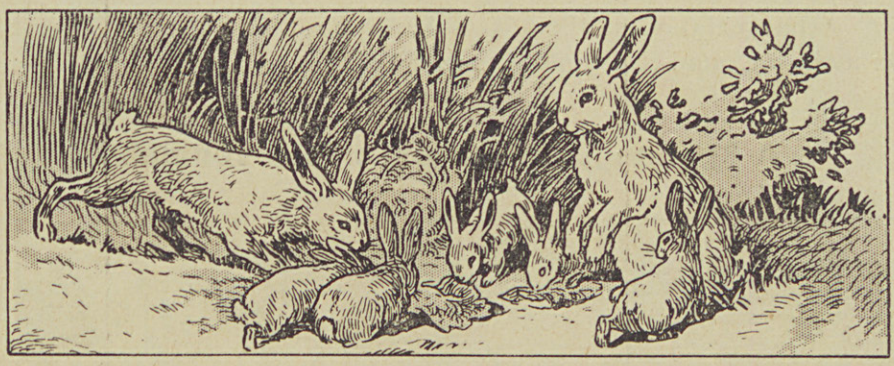
Tavasszal az öreg lúd libuskáival az udvaron volt. Csipegették a zöld füvet. Egy tálban vizük is volt. Éppen inni akartak, mikor a macska arra vetődött. Azt hitte, hogy a tálban tej van, s egyenesen oda tartott.

Az öreg lúd a libuskáit féltette, megharagudott, és sziszegve futott a borzas macska felé.

A gyermekek a lúd sziszegő hangját, amely a tiszta *sz*, utánozzák.

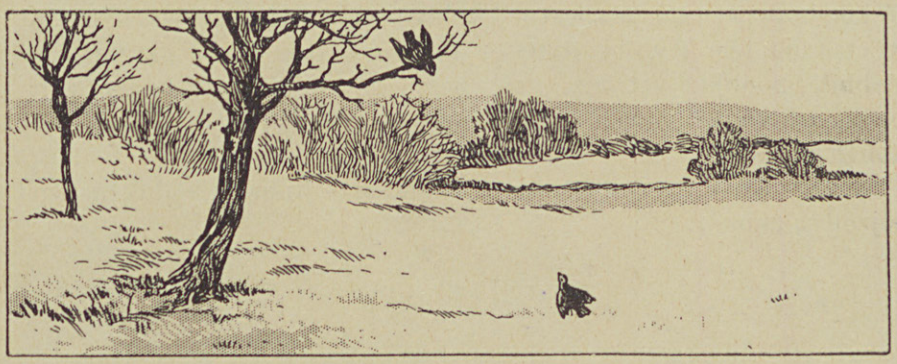
A hangoztatás, szétbontás és kapcsolás után a gyermekek a zászlócskát és z alakot mutató száraz kórót rajzolják, a rajz adja az *sz* alkotó vonalait.

Az **ny** hangoztatása és alkotó vonalai.

Ismétlés : az *sz* hangoztatása és kapcsolása. A Lajos édes apja a mezőn nyúlat fogott, tarisznyába tette és haza vitte. Lajosnak első dolga volt a tarisznyát kikutatni. Amint belenyult, örömmel kiáltott fel, hogy : *nyúl*. A hangoztatott szót a tanító bontassa szét, és benne az *ny* hangot vetesse észre. A *ny*-t az ismert módon hangoztassák és szavakban (nyelv, nyak) keressék föl. Kapcsolják magánhangzókhoz. Az *n*-nél rajzoltakat ismételgessék.

A **cs** hangoztatása és alkotó vonalai.

Ismétlés : az *ny*, *sz* hangoztatása.

Az ismétlés után elmondja a tanító, hogy egy verébpár faodúba fészkelt. A fészekben fiókák voltak. Az öregek, mielőtt

élelemért mentek volna, figyelmeztették a kicsinyeket, hogy a fészekből ne mozduljanak, mert leesnek. Egy kíváncsi kis veréb nem hallgatott az intő szóra, kimászott és leesett. Amint az öregek hazajöttek, észrevették, hogy egy fiókájuk hiányzik. Az egyik a faágra ült, s ott csiripelt, hívogatta a kicsit. A kicsi, mikor az anyja hangját meghallotta, visszacsiripelt.

Utánozzák a gyermekek a veréb csiripelését, ebben vetesse észre a tanító a *cs* hangot.

A hangoztatás, szétbontás és kapcsolás után rajzolják azokat az alakokat, amiket a c-nél és s-nél rajzoltak.

A ty hangoztatása és alkotó vonalai.

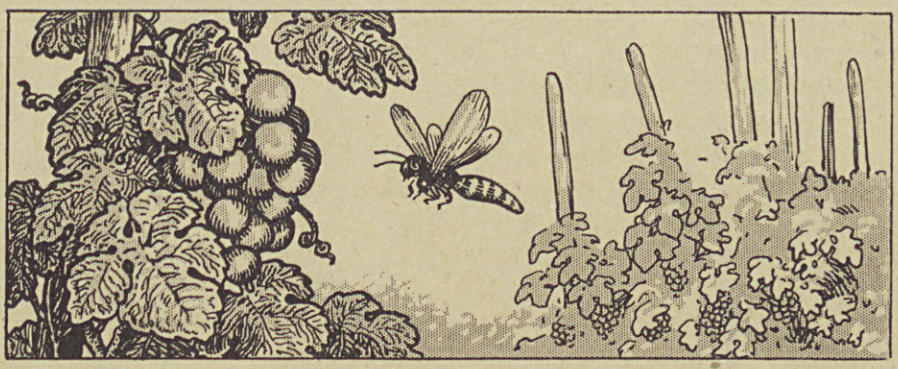

Ismétlés: az előző órai anyagokból a *cs*, *ny* és *sz* hangoztatása.

Hangoztatás után kérdezze meg a tanító, hogy a tyúkokat etéskor hogy szokták hívogatni? A hívó szó az egyes vidékek szerint lehet különféle (tyu-tyu-tyu — pi-pi-pi stb.). Ha a gyermek az előbbit mondja, vetesse észre benne a tanító a *ty* hangot; ha pedig a hívó szó más: a tyúk szót bontassa szét és a *ty* hangot abban vetesse észre.

A hangoztatás szétbontás és kapcsolás után rajzolják a t-nél rajzolt alakokat.

A zs hangoztatása és alkotó vonalai.

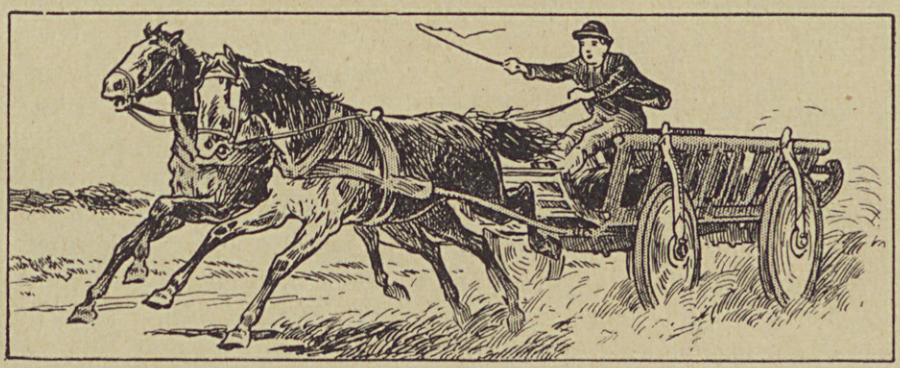
Ismétlés: az összetett betűk hangoztatása és alkotó vonalaik rajzoltatása. Az ismétlés befejezése után kérdezze meg a tanító, hogy a gyümölcs, a szőlő mikor érik. Kérdezze meg, hogy minő ízű a szőlő, meg a jó érett szilva, körte?

Az édességet a darazsak is szeretik. A szőlőszemekből, meg az édes gyümölcsből a jó édes levet kiszívják. Ott zsonganak a szőlőfürt körül, kiválasztják a legérettebbeket, s azokra repülnek. A darazsak repülés közben zsonganak. A *zs* hangot adják. Utánozza a tanító és utánoztassa a *zs* hangot a gyermekekkel is.

A hangoztatás, szétbontás és kapcsolás után rajzolják a z-nél és s-nél rajzolt alakokat.

A *z*-nél és *s*-nél rajzoltakat ismételgessék.

A gy hangoztatása és alkotó vonalai.

Ismétlés: az eddig tanult összetett betűk hangoztatása, szétbontás útján való felkerestetése a szókban, kapcsolása és alkotó vonalaiknak a rajzoltatása.

Az ismétlés után elmondja a tanító, hogy a Gyuri édes apja vásárra készült. A kocsit a kocsiszínből (ahonnan) kitolta, a lovakat befogva, felült a kocsira, az ostorral egyet suhintott, s valamit mondott, mire a lovak megindultak.

A gyermekek már hallották, sőt lovazás közben maguk is hangoztatták az indító *gy* hangot, amellyel vidékek szerint *i* vagy *ü* hangzik. A kísérő hangtól a *gy*-t elválasztjuk és az ismert módon hangoztatjuk. A hangoztatás, szétbontás és kapcsolás után a *g* és *y* alkotó vonalait rajzoltatjuk.

A ly hangoztatása és alkotó vonalai.

A *ly*-t az egyes vidékeken különféleképpen hangoztatják, itt erős *j*, más helyen pedig lágy *ly* hangzik. Itt igen bajos volna eldönteni, hogy szabad-e kemény *j*-t hangoztatni ott, ahol *ly*-os *j*-t írunk. Ez a megkülönböztetés különben az első osztályban még eredményre úgy sem vezetne. Legtanácsosabb, ha a tanító itt a nép nyelvéhez alkalmazkodik, mert mindkét kihangzás helyes.

A hang észrevétetése előtt kérdezze meg a tanító, hogy a gyermekek közül melyiknek él a nagyapja. Egyik jelentkezőtől kérdezze meg azt is, hogy a nagyapját névnapján fel szokta-e köszönteni.

Ezután mondja el, hogy két gyermek: Lajos és Rózsika a nagyapjuk névnapjára szép virágcsokrot készítettek. Megindultak vele a nagyapjuk lakása felé. Mielőtt bementek volna, belestek a deszka-kerítésen lévő lyukon, hogy vajjon a nagyapó ott ül-e a nagy eperfa alatt. Mikor meglátták, nagy örömmel hozzá futottak, összecsókolták, szép köszöntő verset mondtak, és a bokrétát is oda adták. Nagyapjuk nagyon örült, hogy ilyen jó két kis unokája van. (Nagyszülők szeretete.)

Ezután kérdezze meg, hogy min lestek a gyerekek.

A *lyuk* szóban vetesse észre a *ly* hangot, hangoztassa és rajzoltassa az *l* és *y* alkotó vonalait.

II. RÉSZ.

A kisbetűk ismertetése.

A hangoztatási és írási előgyakorlatokat a rendszeres írás és olvasás tanítása követi. Ha az előgyakorlatokat az előírt módon keresztül visszük, az írás és olvasás tanítása semmi nehézségbe nem ütközik, mert még a leggyengébb tehetségű gyermeknek is oly alapot adtunk, amelyre minden aggodalom nélkül építhetünk.

Az előgyakorlatok pontos keresztülvitelét ismételten t. kartársaim figyelmébe ajánlom, mert enélkül sem ezen a módon, sem más módszer szerint eredményt elérni anélkül, hogy a gyermeket erejét meghaladó munkára ne kényszerítsük, nem lehet.

Aki az előgyakorlatokat pontosan elvégzi, annak a további munka már csak játék, mert nem csupán az írási és olvasási készség van meg a gyermekben, hanem a kivitelben is kellő jártasságra tett szert.

A hangképek, a betűk ismertetésénél útmutató könyvemben kartársaim négy teljesen kidolgozott mintaleckét találnak, amelyek közül a két első az ABC elején levő 2 magánhangzó ismertetésére nyújt mintát, míg a két utolsóban azt a módot jelölöm meg, amelyen a magán- és mássalhangzók kapcsolása, az összeolvasás történik. Ezek szolgáljanak mintául a többi betű megismertetésénél is. Minden új betűnél támaszkodjék a tanító az előgyakorlatoknál szerzett ismeretekre, a tanítás kiindulási pontját az képezze, s ezen épüljön fel az egész tanítás.

Egy tanítás menete, amely minden egyes betűismertetésnél pontosan keresztül viendő, a következő :

1. Az ismertetendő betű hangjának fölidézése és rögzítése.
2. Egy vagy több e célra alkalmas szónak hangokra való szétbontása és a hang fölkerestetése.
3. A gyermek nevez meg olyan tárgyat, milyenséget vagy cselekvést, ahol az ismertetendő hang előfordul.
4. A betű dologképének a tudatossá tétele.
5. A dologképből a betű formaképének kialakítása.

6. A formakép szabatos leírása és begyakorlása a nagytáblán és az írkában.

7. Ha az ismertetésben már a mássalhangzókig jutottunk, az összekapcsolás, olvasás a fekete tábláról.

8. Íratás a levegőben. (Rögzítő gyakorlat.)

9. Mozgatható betűk.

10. Fali olvasótábla.

11. Könyv.

12. Írásbeli feladat. (Másolás.)

Az i és í ismertetése.

Előkészítés. Aki emlékezik, hogy azt a kis leányt, aki a kertben almát szedett, hogy hívták, jelentkezzék! Mi is volt a neve, Sárika? (Ilus.) Hát a kis testvérkéjét hogy hívták, Sándor? (Irén.) Irén ki tudta-e mondani az Ilus nevét, Béla? Melyik hangot mondta Irén, mikor Ilusnak a szép piros almát meg akarta mutatni, és a nevét kiabálta, Erzsike? (i-i-i.) Hangoztasd az i hangot, Feri! Hangoztassa Pali is, Pista is, Józsi is! Hangoztasátok az i hangot mindannyian! Hangoztassátok rövid ideig! Hangoztassátok hosszú ideig! Még egyszer hangoztassátok röviden! Hangoztassátok hosszan! Mit csinálok én, Piroska? (Valamit a táblára ír.) Ebben a szóban, hogy: *ír*, mi az első hang, Mariska? Az *í* után mi hangzik? Mi van ebben a pohárban, Sándor? (Víz.) Ebben a szóban, hogy: *víz*, mi az első hang? Mi hangzik a *v* után? Mi hangzik az *í* után?

Nézzetek szét az iskolában, s aki olyan tárgyat lát, amelynek a nevében az *i* hang benne van, jelentkezzék! (A tanító gondoskodik arról, hogy ilyen tárgy feltűnő helyen legyen.)

Mi van a kezemben, Lajos? (A tanító képet mutat.) Miket látsz ezen a képen, Juliska? Ez itt minek a képe, Pali? Hát ez? Ez itt, a könyvedben vajjon kinek a képe, Sándor? (Az almát szedő Ilus képét mutatjuk.) Hát ez kinek a képe? (Az Irén képére mutatunk.) A multkor már Irént lerajzoltuk.

Célkitűzés. *Ma a hangjának a képét fogjuk lerajzolni* (leírni).

Az új anyag közlése.

Gyere ide, Béla! Állj úgy, amint a kis Irén állott, mikor az Ilus neve helyett az *i*-t hangoztatta! Te meg, Sándor, rajzold le Bélát! Kezdd a fejénél! Rajzold vékony vonalkával a nyakát! Vastagabbal rajzold a derekát! Rajzold meg a lábát is! Kit raj-

zoltál le ? Kinek a képe van a táblán, Imre ? A nyakát, meg a lábát töröld le ! (A rajz most az i nyomtatott alakját mutatja.)

Hangoztasd az i hangot, Ernő ! *Az meg, amit a táblára rajzoltunk, az i hangnak a képe.* Éppen olyan, mint aminőnek Irént rajzoltuk, csak a nyakát, meg a lábát kell letörölni.

Melyik hangnak a képét rajzoltuk a táblára, Béla ? A hangnak a képét, gyermekek, *betűnek nevezzük.* Miféle betűt rajzoltunk a táblára, Etelka ? Mutass a betűre és mondd a hangját, Béla ! Mondja Sárika is, Sándor is, Tamás is ! Mutassatok a táblára mindannyian, és mondjátok a betű hangját ! Most én mutatom a betűt, ti csak a hangját mondjátok.

Mi van a kezemben, Sándor ? (A tanító tiszta papirt mutat.) Van-e rajta valami betű, Mariska ? (Most a tanító a fából faragott, vagy gummiból készített *i* betűt betintázza, és a papirra nyomja. Ha a tanító rendes nyomdai betűt tud szerezni, ezt használja. Lenyomni csak egy-két betűalakot szükséges, a többinél már elegendő, ha megmondjuk, hogy nyomtatott alak.)

Most miféle betűt látsz a papiron, Feri ? Az *i* betű hogy került a papirosra ? Jól mondod, rányomtam. Ez az *i* betűnek a *nyomtatott alakja.* Ilyen a könyvetekben is van. Rajzolj egy nyomtatott *i* betűt, Feri ! Rajzoljon Sándor is, Fer is ! Vegyétek elő az irkátokat, a kis vonalközbe rajzoljatok nyomtatott *i* betűt ! Mutassátok !

Melyik betűt rajzoltuk le, Pali ? Az *i* betűt én le is tudom írni.

Emlékezzetek csak vissza, azt mondtuk, hogy a kis Irén sokszor térdelt. Gyere Pali, térdelj a padra, te meg Józsi így, térdelve rajzold le ! A nyakát töröld le ! Nézzetek ide, előre rajzolom a kezét, amint kinyujtja ! No most jól ide nézzetek, leírom az *i* betűt !

Itt az alsóközép vonalon kezdem, és vékonyan húzom fel jobbra a felsőközép vonalig. Most balra vastagon lehúzom az alsó középvonalig, most jobbra vékonyan felhúzzuk a felső középvonalig. Ez, gyermekek, az *i* betűnek *az írott alakja.Ez az írott i betű.*

Még egyszer leírom, de ti mondjátok, hogy hol kezdjem, merre húzzam a krétát és hol végezzem ! Diktáljátok még egyszer ! Még egyszer !

Most én diktálom Palinak, Irénnek, Józsinak stb.

Most az irkátokba írtok, majd ezt is én diktálom. Mutassátok ! Irjatok még egyet ! Még egyet ! Írjatok még egyet, de mondjátok, hogy merre húzzátok !

Az irónt tegyétek le !

Mit írtam a táblára, Sándor ? (i) Olvasd el ! Írok még

egyet (í). Figyeljétek csak jól, elolvasom mind a kettőt, majd meglátom, észreveszitek-e, hogy melyiket nyujtottam és melyiket olvastam röviden. Az elsőt nyujtottam-e, vagy a másodikat, Lajos ? Ugyan miről ismerjük azt meg, hogy melyiket kell hosszan mondani, Sándor ? Jól mondod, amelyiket hosszan kell kimondani, a fölé hosszú vonalkát írunk. Ezt a vonalkát *vonásnak*, *éknek* nevezzük. Amelyiket röviden kell hangoztatni, a fölé pontocskát írunk.

Az irkátokba írjatok hosszú í-t ! Írjatok rövidet. Írjatok még egy rövidet. Írjatok egy hosszút is ! Olvassátok valamennyit, de jól figyeljetek, hogy melyik a hosszú és melyik a rövid !

Kapcsolás, összehasonlítás. Menjen a táblához Pali, Pista és Józsi ! Mindenitek írjon olyan szép i betűt, aminőt csak tud !

Most nézzük meg, hogy a három betű közül kié a legszebb és legjobb ! Te melyiket tartod legjobbnak, Miska ? Miért legjobb a Pistáé ? Jól mondod. Ő ügyelt az írásnál legjobban. Jó helyen kezdte, és jó helyen végezte. Ügyelt arra is, hogy mikor kell vékony és mikor kell vastag vonalat írni. Az i-í betűt úgy írjátok, amint Pista írta !

Összefoglalás, rendszerezés, begyakorlás. (A tanító a táblára írja a rövid és hosszú í betűt.) Mit írtam a táblára, Iduska ? Olvasd, amelyikre mutatok ! Miért olvastad az egyiket röviden, a másikat hosszan ? Miről ismered meg a rövid- és miről a hosszú í-t ? Az i betűt hány vonal közé írjuk ? (A számtanban már ekkor a 2-es körön túl vagyunk.) Hol kezdjük és hol végezzük az i betűt ? Minő vonalakat húzunk fölfelé és minőt lefelé ?

Íratás a levegőben. (A tanító a táblára egy nagyobb *i* betűt ír.) Mit írtam a táblára, Sándor ? Most azért írtam ilyen nagy *i* betűt, hogy az újjatokkal tudjátok mutatni, hogy merre húztam. Mutassatok oda, ahol kezdtem. Húzzátok az újjatokat a vékony vonal irányában jobbra föl ! Húzzátok balra le ! Kereken jobbra el ! Fölibe tegyetek pontot ! Mit írtatok, Lajos ? Hol van a betűtök, nem látom. Most, gyermekek, a levegőben írtunk. Írjunk a levegőben még egy *i* betűt.

Most a *tanító*, a gyermekekkel szemben állva, balkezével ír és kérdezi, hogy mit írt.

Írjatok a levegőben velem, mindig az én újjam hegyére mutassatok !

Kártyabetűk. A levegőben való íratás után vegye elő a tanító a kártyabetűket, és öt-hat betű közül kerestesse ki az *i-í*-t ! Tartsa föl és olvastassa.

Fali olvasótábla. Kerestesse és olvastassa az *i-í*-t a tanító az olvasótáblán is!

Olvasókönyv. Kerestesse fel a tanító az *i-í* betűt az ABC-ben is. Olvastassa. A képről való beszélgetés közben is törekedjék az *i-í* alakjának a rögzítésére.

Alkalmazás. Az alkalmazás ezen a fokon abban áll, hogy a gyermekek írásbeli munkát (írás) végeznek. Megkövetelj ük, hogy a gyermekek a betűt szabályosan írják, amelyik eltéveszti, azt a hibára figyelmeztetjük és javíttatjuk.

Jegyzet. A hosszú magánhangzók írott alakjának a nyomtatottból való származtatása csak az i-nél van meg. A többieknél a rövid hangzónál látható minta után a táblára rajzolható.

Az u, ú ismertetése.

Előkészítés. Melyik hangot mondta Irén, mikor az almafa alatt Ilust hívta, Mariska? Hangoztassátok az *i* hangot röviden! Hangoztassátok hosszan! Aki az i betűt le tudja írni, jelentkezzék! Írja Pali, ti pedig mondjátok neki, hogy merre húzza! Vegyétek elő az irkátokat! Mindenki írjon egy *i* és *í* betűt! Mutassátok! Még egyet írtok, majd én diktálom, hogy a vonalakat merre húzzátok. Vigyázzatok, lefelé vastag, felfelé vékony vonalat húzzatok! Az irkát tegyétek el!

Az Irén édes apját hogy hívták, Lajos? Hát a fiútestvérének mi volt a neve? (Imre.) A kutyájuk hogy ugatott, mikor az idegen ember hozzájuk be akart menni, Imre? Hangoztassátok az *u* hangot röviden! Hangoztassátok hosszan! Még egyszer. Az idegen ember hol volt, mikor Bodri megugatta? (A kapu előtt, az úton.) — Ebben a szóban, hogy: *út*, hallatok-e *u*, vagy *ú* hangot, Feri? Hangoztassátok az *út* szót és figyeljétek meg, hogy az *ú* hol hangzik, a szó elején-e, vagy a végén, Irén? Mit is csinált Bodri, mikor az idegen embert észrevette, Sándor? (Ugatott.) Ebben a szóban, hogy: *ugat*, hol hangzik az *u*, Sándor?

A múlt órán melyik hangnak a képét, melyik betűt írtuk le, Sárika?

Célkitűzés. *A mai órán az u, ú hangnak a képét, az u, ú betűt fogjuk leírni.*

Az új anyag közlése.

Gyere a táblához, Mariska! Rajzold le a kutya száját jó vastagon! Mondjátok mindannyian a hangját! Mondjátok még egyszer,

és mutassatok a szájára! Az *u* hangnak a képe éppen olyan, mint a kutya szája. Amit Mariska a táblára rajzolt, az az *u betű*. Mutassatok a betűre, és mondjátok a hangját röviden. Majd én is rajzolok egyet. (A tanító szabályos nyomtatott u betűt rajzol.) Rajzolj olyat, mint az enyém, Sárika! Hány *u* betű van a táblán. Az egyik fölé, úgy a közepe tájára írj egy kis vonást! Mit is mondtunk az *i*-nél, hogy ha fölötte vonás van, hogy kell hangoztatni, Irén? Hangoztassátok ezt hosszan! A rövid *i* fölé mit írtunk, Mariska? A rövid *u* fölé, gyermekek, pontot sem írunk. Amelyik *u* fölött semmi nincs, azt röviden hangoztatjuk, amelyik fölött vonás van, azt hosszan kell hangoztatni. Vigyázzatok, amelyik betűre mutatok, hangoztassátok!

Mit látsz ezen a papiron, Pali? (A tanító tiszta papirt mutat.) (A fából vagy gummiból készített betűt a tanító betintázza, és a papirra nyomja.) Hát most mi van rajta, Béla? Az az *u* betű hogy került a papirra? Ha úgy rányomtuk, minő *u* betű az, Imre? Aki ilyen nyomtatott *u* betűt tud rajzolni, jelentkezzék! Mindenki tud? Vegyétek elé az irkátokat, és rajzoljatok egy nyomtatott *u* és *ú* betűt.

Menj csak a táblához, Feri, és írj egy *i* betűt. Ez írott, vagy nyomtatott *i* betű, Juliska?

Irott alakja az *u* betűnek is van. Nézzetek ide, a nyomtatott *u*-ból írottat csinálok. (A tanító a kezdő és végző vékony vonalat a nyomtatott alakhoz ragasztja.) Ez már, gyermekek, *írott u betű*. Most nézzetek ide jól, leírom egyfolytában. Az alsó középső vonalon kezdem, és jobbra vékonyan húzom a felső középső vonalig. Most balra vastagon le az alsó középső vonalig. Most alól karika formán megkerekítjük, és vékonyan ismét felhúzzuk a felső középső vonalig, innen ismét balra vastagon húzzuk az alsó középső vonalig, ismét megkerekítjük, és vékonyan felhúzzuk a felső középső vonalig.

Még egyszer leírom, jól ide nézzetek, hogy ti is le tudjátok írni!

Gyere a táblához, Béla, és írj egy *u* betűt!

Most írjatok az irkátokba egy *u* és *ú* betűt valamennyien! Mutassátok!

Most ismét én írok, ti mondjátok, hogy hol kezdjem, és merre húzzam. Mondjátok azt is, hogy mikor írjak vékonyan és mikor vastagon!

Most ír egyet Pali, majd én mondom, hogy hol kezdje, és merre húzza.

Most mindannyian írtok az irkátokba, majd én mondom,

hogy merre kell húzni, és milyen vonalat kell írni. (Jobbra vékonyan föl, balra vastagon le! Kereken jobbra vékonyan föl, balra vastagon le! Kereken el!)

Még egyet irtok és mondjátok, hogy hol kezditek, merre és minő vonalat húztok, és hol végzitek. Kezdjük.

Írjatok az irkátokba még egy *u* és *ú* betűt. Olvassátok el!

Kapcsolás, összehasonlítás. Jöjjön a táblához Sándor és Juliska. Írjatok egy *i-í* és egy *u-ú* betűt! Olyan szépet írjatok, aminőt csak tudtok. Nézzük meg, hogy kinek a betűje szebb és jobb? Te kiét tartod jobbnak, Józsi? Hát te, Pali? Miért jobb a Juliskáé? Én is a Juliskáét tartom jobbnak és szebbnek. Ő jó helyen kezdte el, és jó helyen végezte. Ügyelt arra is, hogy hogy mikor kell vékony és mikor vastag vonalat írni. Úgy írjátok, amint Juliska írt!

Összefoglalás, rendszerezés, begyakorlás. (A tanító az *i-í*-t, az *u-ú*-t a táblára írja.) Miket írtam a táblára, Józsi? Olvassátok mindannyian, amelyikre mutatok! Miért olvastátok az egyiket röviden, a másikat hosszan? Miről ismered meg a hosszút és miről a rövidet?

Az *í*-t hány vonal közé írtuk? Hány vonal közé kell írni az *u*-t is? Minő vonalakkal írjuk az *u* betűt? Hány vékony és hány vastag vonalból áll az *u*, Imre?

Íratás a levegőben. (A tanító a táblára egy nagyobb *u* betűt ír, és megmondja, hogy azért írt olyan nagyot, hogy az újjokkal mutatni tudják, hogy merre kell húzni.)

Mit írtam a táblára, Sándor? Mutassatok az *u* kezdő vonalára, és húzzátok az újjatokat úgy, mintha az *u*-t írnátok! Még egyszer! (Az *u*-t a tábláról letöröljük.) Most nézzetek az én újjomra, valamit írni fogok. Meglátom, észreveszitek-e, mit írok. Mit írtam, Béla? (i) Hát most, Lajos? (u) Mutassátok, amit írtam. Miért nem látjuk? Most, gyermekek, az *i*-t és *u*-t a levegőbe írtam.

Írjatok a levegőbe velem ti is! (A tanító balkezével ír.) Írjunk *u* betűt! Írjunk *ú*-t! Írjunk *i* betűt! Írjunk *í*-t!

Kártyabetűk. Ezeken a kis kemény papirosokon betűk vannak. Keressetek közöttük írott *i* betűt! Keressetek írott *u* és *ú* betűt! Keressetek nyomtatott *i*-t, nyomtatott *u*-t!

Fali olvasótábla. Kerestesse föl és olvastassa a tanító az *i*-t és *u*-t az olvasótáblán is.

Olvasókönyv. Fölkerestetjük az új betűt az olvasókönyvben is, és a régivel együtt olvastatjuk.

Alkalmazás. A tanult betűk írása. Másolás, diktálás. Az írást a tanító figyelmesen átvizsgálja, és a hibákra a tanulókat figyelmezteti.

Az r ismertetése.

Előkészítés. Melyik hangot mondta Irén, mikor a kertben, az almafa alatt Iluskának a szép piros almát mutogatta, Lajos ? Menj a táblához, és írd le az **i** betűt ! Melyik hangot mondta Bodri, mikor ugatott, Géza ? Írd le az **u** betűt is az **i**-től kissé távolabb ! Olvassátok el, amit Lajos a táblára írt ! Melyik hangot halljuk akkor, amikor a kutya morog, Feri ? Hangoztassátok a *r* hangot mindannyian ! Hangoztassátok az *i*-t. (A tanító a táblára ír, s közben kérdezi, hogy mit csinál.) Ebben a szóban, hogy : ír, hány hang hangzik, Lajos ? Melyik az első, melyik a második ? Hangoztassátok az *ú* hangot, s utána a *r*-t ! Mikor azt mondjuk, hogy *úr*, hány hangot hallotok ? Melyik az első és melyik a második ? A múlt órán melyik hangnak a képét, melyik betűt írtuk le Béla ?

Célkitűzés. *Ma az r betűt tanuljátok meg.*

Az új anyag közlése.

Aki le tudja rajzolni a kerítésre kapaszkodó kutyát, jelentkezzék ! (A hangoztatásnál már rajzolták.) Gyere a táblához, Sándor, és rajzold le ! Rajzolja le Juliska is ! Amit Sándor és Juliska rajzolt, az a *r* hangnak a képe, *az a r betű*. Lerajzolom én is. (A tanító egy szabályos nyomtatott *r*-et rajzol.)

Mi van ezen a papiroson, Géza ? (Üres papirt mutatunk.) Hát most mi van rajta ? (Közben a r betűt rányomja.) Az a *r* hogy került a papirra ? Minő képe az a *r* hangnak ? Vegyétek elő az irkátokat, és abba rajzoljatok egy nyomtatott *r* betűt ! Rajzoljatok még egyet !

Írd fel az *ú* betűt a táblára Mariska ! Milyen képe ez az *ú* hangnak ? Írott képe a *r* hangnak is van. Nézzetek ide, a nyomtatott képéből írottat csinálok. (Az írott kép kialakulásánál a nyomtatott kép, a nyomtatott betű elé a haljott kezdővonalat oda írjuk, s a végső vonalat is módosítjuk.) Ez gyermekek, a *r*-nek *az írott képe*.

Nézzetek ide jól, leírom egyfolytában ! Kezdem az alsó közép vonalon. Vékonyan jobbra húzom a felső közép vonalig. Itt jobbra kerekítem, és vastagon lehúzom az alsó közép vonalig. Most azon a vonalon föl, a tér felső részénél jobbra kitérek, és húzom a felső középső vonalig. Most egy kicsit azon a vonalon vissza le és kereken el.

Most úgy írom le, hogy nem mondom, merre húzom. Aki a *r* betűt le tudja így írni, jelentkezzék! Írd le, Feri! Írja le Pali is, Pista is, Béla is!

Vegyétek elő az irkátokat! Írjon mindenki egy *r* betűt! Mutassátok! Jól van, mindenki elég jól írta.

Most ismét én írok. Ti mondjátok, merre húzzam a vonalakat! Most ti írtok az irkátokba, én majd mondom, hogy a vonalakat merre húzzátok! Még egyet írtok mindannyian és mondjátok, hogy a vonalakat merre húzzátok!

Összeolvasás. Írj egy *i* betűt a táblára Józsi! Távolabb, úgy arasznyira, ugyanabba a sorba írj egy *r* betűt!

A másik, alatta levő sorba írj egy *ú* betűt Miska! Távolabb tőle egy *r* betűt!

Mondjátok, micsoda betű az, amelyiket mutatom! (í) Ezt hangoztatjátok mindaddig, amíg az újjam a r-hez nem ér. Mikor a r-re mutatok, annak a hangját mondjátok! Rajta! (*í* ___ *r*) Még egyszer! Még egyszer! Most a *r* betűt az *í*-hez írjuk és úgy olvassuk. (ír.) Az iskolában ki szokott írni?

Az eljárás az *ú*-nál is ez.

Az *i*-t töröld le Mariska, és írd a *r* után, de távol tőle! Most a *r*-t hangoztatjátok mindaddig, míg az újjom az *í*-hez nem ér. Rajta! (*r* ___ *í*) Ki szokott ríni?

Most a két betűt írjuk össze (rí) és úgy olvassuk el!

Írj a táblára egy *ú* betűt, Sárika! Távolabb tőle egy *r* betűt ír Béla! A *r*-hez egy *i* betűt ír Géza! (ú-ri)

Amit Sárika, Géza és Béla felírt, olvassa Gábor. Majd én a betűket mutatom egyenként, te addig húzod, míg én az újjom egyik betűről a másikra nem húzom! Olvasd! Most olvassátok mindannyian!

Kapcsolás, összehasonlítás. Miféle betűket írtunk eddig, Péter? Juliska a táblára ír egy *i* és *í* betűt, Mariska felírja az *u*-*ú*-t, Lajos meg ír egy *r* betűt. Aki ezeknél szebben tud írni, jelentkezzék. No, Pali gyere és írd le mind a három betűt! Jól van, valamennyien szépen írtatok.

Összefoglalás, rendszerezés, begyakorlás. A tanító a következőket a táblára írja: *i, í, u, ú, r, ír, úr, rí, ú-ri.* A felírtakat olvastatja, s megkérdezi, hogy az ír, úr és ú-ri szó mit jelent.

Íratás a levegőben. Nézzetek az újjamra, valamit a levegőbe írok! Aki tudja, hogy mit írok, jelentkezzék! (A tanító a *r*-t a levegőbe írja.) Mit írtam, Feri? Most ti írjatok egyet! Írjatok még egyet, majd én diktálom!

Kártyabetűk. A kártyabetűkből az *ír, úr, ú-ri* szókat kiszedetjük. A betűket egymás háta mögé rakjuk, és egymástól elcsúsztatva olvastatjuk.

Fali olvasótábla. A fali olvasótáblán lévő szöveget olvastatjuk.

Olvasókönyv. Felkerestetjük az új betűt az ÁBC-és könyvben is, és az ott lévő szöveget olvastatjuk.

Alkalmazás. Az alkalmazás a tanult betűkből alkotott szavak íratása. Az írást a tanító átvizsgálja, s a tanulókat a hibákra figyelmezteti. Az általános hibákat a tanító a fekete táblán tünteit fel és ott javítja.

Az sz ismertetése.

Megjegyzés. A kétjegyű betűk ismertetésére csak akkor kerül sor, amikor már az egyjegyűeket ismerik.

Az írás és olvasás itt már semmi nehézségbe nem ütközik. A hang emlékezetbe idézése után a tanító megmondja, hogy vannak olyan hangok, amelyeknek a leírásánál két betűt használunk. Az y-nos kétjegyű betűknél az y-t mint betűt külön nem ismertetjük, csak azt mondjuk meg, hogy amelyik betűhöz az y-t hozzá írjuk, amelyikkel az egy betűt alkot, annak a kemény hangját meglágyítjuk, így lesz a kemény *n*-ből lágy *ny*.

Előkészítés. Melyik hangot mondta a lúd, mikor a macskától megijedt és rásziszegett? Hangoztassátok az *sz* hangot mindannyian! Mi van a kezemben, Juliska? (szivacs, szén.) Ebben a szóban, hogy: *szén*, hány hang van, Imre? Melyik az első, melyik a második és melyik a harmadik? Hangoztassátok az első hangot mindannyian!

Célkitűzés. *Ma ennek a* sz *hangnak a képét, a* sz *betűt fogjátok megtanulni.*

Az új anyag közlése.

Menj a táblához Józsi, és írd le az s betűt! Az s-hez írd hozzá a z betűt! (sz) Hány betűt írtál le? Nézzétek, a két betűt külön írta, vagy egymáshoz ragasztotta, Pali? Ha az *s* és *z* betűt így összeírjuk, annak *sz* betű a neve. Hány betűvel írjuk le a *sz* betűt, Béla? Az ilyen betűre azt mondjuk, hogy *kétjegyű betű.* Melyik az *sz*-nek az egyik jegye? Melyik a másik?

Írj egy *sz* betűt a táblára, Juliska. Írok egyet én is, de azt is mondom, hogy a vonalakat merre húzom.

Figyeljetek! Jobbra föl, balra le! Előre (balra hajlítva) kere-

kítve, pont. (Most a *z* írása következik, de ezt az s-től nem választjuk külön, hanem folytatólagosan diktáljuk.) Jobbra fel, balra le ! Jobbra fel, balra le az alsó középső vonalig ! Jobbra fel, balra le ! Kereken el !

Gyere a táblához Józsi ! Diktálom. Írd ! Vegyétek elő a füzeteteket. Diktálom. Írjátok ! Írjátok le ezt a szót, hogy : szem, száj, szó.

A kapcsolás, összehasonlítás, az összefoglalás, rendszerezés, begyakorlás és alkalmazás a kis betűknél követett egymásután szerint történik.

III. RÉSZ.

A nagy betűk ismertetése.

A betűk nagy alakjánál nem annyira az olvasás, mint inkább az írás és a betűk alakjainak felfogatása és állandósítása okoz nehézséget. Nyolc-tíz betű kivételével a betűk nagy alakja teljesen elüt a kis alaktól és oly cikornyás, hogy nem lehet csodálkoznunk azon, ha a gyermek a rokonalakú nagy betűket gyakran még a II-ik osztályban is összetéveszti.

Igazán szinte érthetetlen, hogy ha a *v* kis és nagy alakja lehet egy és ugyanaz, és ebben az alakban minden baj nélkül használhatjuk, miért kell akkor a betűk nagy részénél a kicsitől teljesen elütő nagy alakot használni.

Helytelen az is, hogy az ÁBC-k legnagyobb részében több, alakra egymástól teljesen elütő betű egymás mellett van, s az alattuk lévő szöveg is úgy van szerkesztve, hogy a tanító kénytelen egy órán több betűt is megismertetni, vagy pedig egy-egy órán tisztán a betű megismertetésére szorítkozni.

Én az ÁBC-t úgy szerkesztettem, hogy minden nagy betű külön óra anyagát képezi. A betűk egymásutánját pedig úgy állapítottam meg, hogy először azokat tárgyalom, amelyek alakra nézve azonosak a kis betűkkel, s csak azután fokozatosan megyek át a nehezebb alakokra. Hogy miért kell a gyermeknek kétféle alakot tanulni, azt ő vele megértetni nagyon bajos. Itt teljesen elegendő, ha annyit mondunk nekik, hogy az emberek, faluk, városok, folyók, hegyek neveit mindig nagy betűvel írjuk.

A módszeres egymásután, a formális fokozatok itt is ugyanazok, mint a kis betűknél, ezért itt is csak három leckét dolgoztam ki abból a célból, hogy a betűk nagy alakjainak megismertetése e szerint történjék.

A V ismertetése.

Előkészítés. Mi a neve a jobb kezed felől ülő szemszédodnak, Sándor? (Egy olyan gyermek neve után kérdezősködünk, akinek vagy a családi, vagy a keresztneve *V*-vel kezdődik. Ha ilyen az iskolában nincs, akkor a példa az iskolán kívülről veendő.) Hány neve van Varga Bélának? Melyik a családi neve? Melyik a keresztneve? A családi nevében melyik az első hang? Melyik a második, harmadik, negyedik és ötödik? Hány hang van a Varga Béla családi nevében, Miklós? Ha leírjuk a Béla családi nevét, hány betűt kell egymás után leírnunk, Sándor? Menj a táblához, Mariska, és írd le a Béla családi nevét! Olvassátok el! Nem ejtett Mariska az írásban valami hibát, Lajos? Nem hagyott ki egy betűt sem? A betűket szépen írta. Én is azt mondom, hogy jól és szépen írt, de az emberek, meg a faluk, városok, folyóvizek nevét nem olyan betűkkel kezdjük írni, aminőket eddig ti tanultatok.

Célkitűzés. *A mai órán azt fogjátok megtanulni, hogy a* v *hangon kezdődő nevek első betűjét milyen* v*-vel írjuk.*

Az új anyag közlése.

Menj a táblához, Béla, és írj egy *v* betűt! Hány vonal közé írtad? Most én is írok egy *v* betűt. (A tanító a táblára nagy *v* betűt ír. A betűalak a legegyszerűbb legyen.) Mi a különbség az én *v* betűm és Béláé között, Feri? (Egyik nagyobb, másik kisebb.) Hány vonal közé írtam én? És hány közé írta Béla? Hol kezdtem én? És hol kezdte Béla? Ha *ember, falu, város, hegy* vagy *folyó* nevet írtok, ha az *v* hangon kezdődik, mindig ilyen *v* betűt írjatok! Ez a nagy *v* betű. A nagy *v*-nek nyomtatott alakja is van. Ilyen ni! (A tanító a v nyomtatott nagy alakját a táblára rajzolja.)

Aki nagy *v* betűt tudna írni, jelentkezzék! Írjon egyet Pista, Iduska, Olga, Etelka! Írjon Lenke is!

Hol kezdjük a nagy *v* betűt, Pali? Meddig húzzuk föl? Meddig húzzuk le? Az alsó kerekítés után meddig húzzuk föl? Hol végezzük?

Én írok egyet, ti diktáljátok! Most én diktálom és ti írjátok. Vegyétek elő az irkátokat! Írjon mindenki egy szép nagy *v* betűt. Mutassátok. Most majd diktálom, úgy írjátok.

Kapcsolás, összehasonlítás. Melyik hangon kezdődik a Béla családi neve, Mariska? Menj, Béla, a táblához és írj egy *kis-* és egy *nagy v* betűt! Írjon nagy *v* betűt Sándor is, Géza is!

A kis *v* betűt hány vonal közé írjuk, Sárika ? Hány közé írjuk a nagy *v*-t ? A három nagy *v* közül kié a legjobb és a legszebb ? A nagy *v*-t úgy írjátok, amint Géza írta ! Az övé jó is, szép is.

Összefoglalás, rendszerezés, begyakorlás. Melyik betűről tanultatok ma, Béla ? Hány vonal közé írjuk a kis- és hány közé a nagy *v* betűt ? Hol kezdjük és hol végezzük a kis *v* betűt ? Hol a nagyot ?

Íratás a levegőben. Írjunk egy nagy *v* betűt a levegőben is. Írjatok még egyet !

Kártyabetűk. Keressék föl a nagy *v* betűt a kártya betűk között is. Kártyabetűkből rakja ki a tanító, és olvastassa a következő neveket: Vág, Varga, Vince, Vilma.

Fali olvasótábla. A fali olvasótáblán lévő szöveget olvastatjuk, és a szókat, mondatokat értelmezzük.

Olvasókönyv. Olvastatjuk és értelmezzük az ÁBC-ben lévő szöveget is.

Alkalmazás. Néhány tulajdonnevet (Vilma, Vince, Varga) és 2—3 rövid mondatot íratunk, és figyelemmel kísérjük, hogy a nagy *v* betűt helyesen alkalmazták-e.

Megjegyzés. A nagy C, U, Ü, Ó, Ő és Z ismertetése, mivel ezek nagy alakja a kicsivel azonos, a V mintája szerint történik.

A B ismertetése.

Előkészítés. Varga Bélának (akinek) mi a családi neve, Sándor ? Melyik hangon kezdődik a családi neve ? Milyen *v* betűt írtunk a neve elején ? Mi a keresztneve ? Melyik hangon kezdődik a keresztneve ?

Mit is mondtunk, az emberek nevét milyen betűvel kell kezdenünk az írásban, Piroska ? Varga Bélának mi a keresztneve ? A keresztnevében mi az első hang ? Ha a Béla keresztnevét leírjuk, az elején milyen *b*-t kell írnunk ?

Célkitűzés. *Ma a nagy b-t és annak a leírását fogjátok megtanulni.*

Az új anyag közlése.

Menj a táblához, Andris, és írj egy kis *b* betűt ! Hány vonal közé írtad ?

Rajzold le csak a szalmaszálat a szappanbuborékkal ! Rajzolj a szappanbuborék fölé még egyet ! B. Amit most rajzoltál, az a nagy *b* nyomtatott alakja. Az a nagy nyomtatott *b* betű. Nézzetek

ide, a felső buborékot a másik oldalon is megrajzolom, a szalmaszál alsó végén balra hajlítva rajzolom le, s készen van a nagy *b* írott alakja.

Figyeljetek ide jól, egyfolytában fogom leírni! Kezdem a felső vonalnál, és húzom balra az alsó középvonalig. Itt egy kissé balra kerekítem, és a végződésnél pontot írok. Ez a nagy *b* szára. Most a felső tér közepe táján kezdem és egy kicsit a szára mellett le, majd balra kerekítve jobbra fel a felső vonalig. Innen balra a felső középvonalig le, ott behúzzuk a száráig. Innen azon a vonalon ki és kereken le az alsó középvonalig. Itt balra hajlítva bevégezzük. Leírom még egyszer, jól ide nézzetek! Aki le tudná írni, jelentkezzék! Írjon egyet Sárika, Pali, Pista!

Írj még egyet, Pista, de mondd is, hogy a vonalakat merre húzod!

Most én írok egyet, ti diktáljátok. Vegyétek elő az irkátokat. Ti írtok, én diktálom. Most mindenki írjon egy szép B betűt! Mutassátok! (Az írás átvizsgálása közben a tanulókat a hibákra figyelmeztetjük és azokat kijavíttatjuk.)

Kapcsolás, összehasonlítás. Melyik nagy betűről tanultatok ma, Feri? Hány vonal közé írjuk? Írjon egy-egy nagy B betűt Béla is, Lajos is, Gábor is, Sándor is! Nézzétek meg, ki írt legjobbat! Nem hiába, hogy a Béla nevét nagy b-vel kell írni, ő írta a legszebbet. A többi is jó, csak vigyázzatok, mert a B nehéz betű.

Összefoglalás, rendszerezés, begyakorlás. Mondd el, Béla, hogy a nagy b-t a vonalak közé hova kell írni! Hol kezdjük, és a leírásnál a vonalakat merre húzzuk?

Írjunk egy nagy b-t a levegőben is! Írjunk még egyet!

A nagy *b*-t kerestesse föl a tanító a kártyabetűk között. Néhány tulajdonnevet rakjon össze és olvastassa.

Olvassanak a fali olvasótábláról és az ÁBC-ből.

Alkalmazás. Diktálás után írjanak tulajdon főneveket s 1—2 rövid mondatot. A tanító kísérje figyelemmel, hogy a nagy betűt helyesen alkalmazták és jól írták-e.

Az S, Sz ismertetése.

Előkészítés. Aki ismeri közületek Szabó Sándor bácsit, jelentkezzék! Sándor bácsinak mi a keresztneve és mi a családi neve, Imre? Melyik hangon kezdődik a keresztneve és melyiken a családi neve? Az emberneveket milyen betűvel kell kezdeni, Sándor?

Célkitűzés. *Ma a nagy s és a nagy sz betűt fogjátok megtanulni, hogy a Szabó Sándor bácsi nevét is le tudjátok írni.*

Az új anyag közlése.

Menj a táblához, Lajos és írj fel egy kis *s* betűt! Hány vonal közé írtad? Én is írok egyet. (A tanító az *s* kis alakját három vonal közé írja.) Mit írtam én, Béla? A Lajos *s*-e és az én *s*-em között mi a különbség? Nézzetek ide, az én *s*-emből csinálok nagy *s*-et! (A tanító a három vonal közé írt *s*-nek a kezdő vékony vonalát letörli és a helyett egy fordított c (ɔ) alakot az *s* megmaradt szárához ír, és készen van a nagy *s* írott alakja. (A nyomtatott alak a kis *s*-sel azonos, azt csak nagyobb alakban kell bemutatni.) Figyeljetek ide jól, egyfolytában fogom leírni. Jól megnézzétek, hol kezdem és merre húzom a vonalakat! Leírom még egyszer.

Aki le tudja írni, jelentkezzék! Gyere ide, Sándor, írj egy szép S betűt! Írjon Juliska is, Sárika is.

Figyeljetek ide, én írok és mondom is, hogy hol kezdem, és a vonalakat merre húzom, és hol végzem.

A felső tér közepétől kereken jobbra fel a felső vonalig. Balra kerekítve le az alsó középvonalig. Balra kerekítve fel a középső tér közepéig, pont. Írom még egyszer.

Írjon egyet Sándor, és mondja, hol kezdi, merre húzza, és hol végzi! Írjon Juliska is, Emma is, Boriska is!

Írom én, diktáljátok ti! Írjátok ti, diktálom én.

Vegyétek elő az irkátokat, és írjatok egy nagy *s*-t. Mutassátok! Diktálom, írjátok. Még egyet!

Kapcsolás, összehasonlítás. Menj, Sándor, a táblához, ami rajta van, töröld le! Írj fel egymás mellé egy kis- és egy nagy *s*-et. A kettő alakja között mi különbség van, Gábor? Hol kezdjük az egyiket és hol a másikat? Írjon egyet Pali is, Gábor is! Melyik a három nagy *s* között a legjobb?

Összefoglalás, rendszerezés, begyakorlás. Melyik betűről tanultatok, Lajos? Hány vonal közé írjuk? Hol kezdjük? Hol végezzük?

Ezek után az s-t a szokott módon íratjuk a levegőben, a kártyabetűk között fölkerestetjük, a fali olvasótábláról és az ÁBC-ből olvastatunk.

Alkalmazás. Tulajdonnevek és rövid mondatok íratása diktálás után. Másolás.

Megjegyzés. Az *sz* nagy alakjának az ismertetése nem külön anyag. Itt csak azt kérdezzük meg, hogy a kis *sz*-t hány betűvel írjuk? Két betűvel írjuk a nagy *sz*-t is, de ezek közül az s-nek a nagy alakját használjuk. A begyakorlás úgy történik, mint az s-nél.

Az óra végén leíratjuk a Szabó Sándor bácsi nevét is.

TARTALOMJEGYZÉK.

Oldal

Előszó 3

I. RÉSZ.

Hangoztatási és írási előgyakorlatok. A hang észrevetetése. Az egyenes rajzolása álló-, fekvő- és dült helyzetben, Karika, félkarika . . . 12
Az i, í hangoztatása és alkotó vonalainak ismertetése 15
Az u, ú hangoztatása és alkotó vonalai 17
Az r hangoztotása és alkotó vonalai 19
Az ü, ű hangoztatása és alkotó vonalai 20
Az n hangoztatása és alkotó vonalai 22
Az e, é hangoztatása és alkotó vonalai 23
A v hangoztatása és alkotó vonalai 25
Az m hangoztatása és alkotó vonalai. 26
A t hangoztatása és alkotó vonalai 27
Az o, ó hangoztatása és alkotó vonalai 29
Az l hangoztatása és alkotó vonalaí 30
A c hangoztatása és alkotó vonalai 31
A s hangoztatása és alkotó vonalai 32
Az a, á hangoztatása és alkotó vonalai 33
A h hangoztatása és alkotó vonalai 34
A z hangoztatása és alkotó vonalai 35
A b hangoztatása és alkotó vonalai 36
Az ö, ő hangoztatása és alkotó vonalai 37
A d hangoztatása és alkotó vonalai 38
A j hangoztatása és alkotó vonalai 39
Az f hangoztatása és alkotó vonalai 40
A p hangoztatása és alkotó vonalai 41
A g hangoztatása és alkotó vonalai 42
A k hangoztatása és alkotó vonalai 43
Az sz hangoztatása és alkotó vonalai. 44
A ny hangoztatása és alkotó vonalai 45
A cs hangoztatása és alkotó vonalai 45
A ty hangoztatása és alkotó vonalai 46
A zs hangoztatása és alkotó vonalai 47
A gy hangoztatása és alkotó vonalai 47
A ly hangoztatása és alkotó vonalai 48

II. RÉSZ.

A kisbetűk ismertetése 49
Az i és í ismertetése 50
Az u, ú ismertetése 53
Az r ismertetése 56
Az sz ismertetése 58

III. RÉSZ.

A nagy betűk ismertetése 60
A V ismertetése 61
A B ismert tése 62
Az S, Sz ismertetése 63

DEBRECENI EGYETEMI KÖNYVTÁR
Lelt. 15767-1959

DEBRECZEN
SZAB·KIR·VÁROS
ÉS A TISZÁNTÚLI REF
EGYHÁZKERÜLET
KÖNYVNYOMDA
VÁLLALATA
1561